

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
Wydział Ekonomiczno-Społeczny

Urząd Miasta i Gminy w Kłodawie

BEZPOŚREDNIE INWESTYCJE ZAGRANICZNE

W WOJEWÓDZTWIE
WIELKOPOLSKIM

RAPORT Z BADANIA
2015

Karolina Pawlak

Aldona Standar

Małgorzata Kołodziejczak

Włodzimierz Kołodziejczak

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
Wydział Ekonomiczno-Społeczny

Urząd Miasta i Gminy w Kłodawie

BEZPOŚREDNIE INWESTYCJE ZAGRANICZNE W WOJEWÓDZTWIE WIELKOPOLSKIM

Karolina Pawlak
Aldona Standar
Małgorzata Kołodziejczak
Włodzimierz Kołodziejczak

RAPORT Z BADANIA 2015

zrealizowanego przez zespół Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu
w ramach projektu „Bezpośrednie inwestycje zagraniczne
w wybranych województwach Polski – analiza porównawcza”,
przeprowadzonego z udziałem:
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu,
Uniwersytetu Łódzkiego,
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
oraz Urzędów Marszałkowskich Województw:
Kujawsko-Pomorskiego, Łódzkiego i Warmińsko-Mazurskiego

Patronat Honorowy nad projektem badawczym
objął Minister Gospodarki

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	3
Wnioski z badania	5
▶ 1. Przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego w województwie wielkopolskim	12
▶ 2. Struktura kapitału zagranicznego w województwie wielkopolskim	16
▶ 3. Miejsce przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego w gospodarce województwa wielkopolskiego	19
▶ 4. Czynniki zachęcające i zniechęcające do dokonania inwestycji na terenie województwa wielkopolskiego w świetle opinii przedsiębiorstw i jednostek samorządu terytorialnego	26
▶ 5. Determinanty wyboru województwa wielkopolskiego jako miejsca lokalizacji inwestycji zagranicznych	32
▶ 6. Ocena przygotowania władz samorządowych województwa wielkopolskiego do współpracy z przedsiębiorstwami z udziałem kapitału zagranicznego	35
▶ 7. Znaczenie bezpośrednich inwestycji zagranicznych dla województwa wielkopolskiego	37
▶ 8. Aktywność jednostek samorządu terytorialnego województwa wielkopolskiego na rzecz pozyskiwania kapitału zagranicznego	42
▶ 9. Ocena skuteczności instrumentów stosowanych przez jednostki samorządu terytorialnego województwa wielkopolskiego na rzecz podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej	48
▶ 10. Ocena pomocy instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji otoczenia biznesu na rzecz „przyciągania” inwestorów do województwa wielkopolskiego	51
Zakończenie	55

WPROWADZENIE

W prezentowanym raporcie przedstawiono wyniki badania zrealizowanego w 2015 roku pn. *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w województwie wielkopolskim*. Stanowi ono fragment szerszego, unikatowego projektu naukowo-badawczego pt. *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w wybranych regionach Polski – analiza porównawcza*, który swym zasięgiem objął województwa: kujawsko-pomorskie, łódzkie, warmińsko-mazurskie i wielkopolskie. Inicjatorem przedsięwzięcia jest Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego, koordynatorem projektu – Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, a współwykonawcami – Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie i Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu.

Celami badania przedstawionego w raporcie było rozpoznanie:

- aktualnego stanu zaangażowania kapitału zagranicznego w województwie wielkopolskim, jego struktury i znaczenia dla gospodarki województwa;
- czynników przyczyniających się do wyboru województwa wielkopolskiego jako miejsca lokalizacji bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ);
- zaangażowania władz samorządowych w pozyskiwanie kapitału zagranicznego;
- ocen wsparcia inwestorów zagranicznych przed podjęciem inwestycji i po uruchomieniu działalności gospodarczej na terenie województwa wielkopolskiego;
- ocen atrakcyjności inwestycyjnej województwa wielkopolskiego.

Zakresem podmiotowym badania zostały objęte jednostki samorządu terytorialnego województwa wielkopolskiego (gminy) oraz przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego mające siedzibę na terenie województwa.

Dla realizacji celów badawczych wykorzystano wtórne i pierwotne źródła danych. Dane wtórne pochodzą z opracowań Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) oraz Urzędu Statystycznego w Poznaniu (US w Poznaniu). Dane pierwotne zostały zgromadzone w rezultacie badań ankietowych przeprowadzonych z udziałem jednostek samorządu terytorialnego (JST) i przedsiębiorstw.

Z prośbą o wyrażenie opinii i ocen dotyczących przedmiotu badania zwrócono się do 226 gmin województwa wielkopolskiego. Specjalnie przygotowane kwestionariusze ankietowe przesłano do urzędów miast i gmin drogą internetową. Ponieważ w wyznaczonym czasie nie uzyskano zadowalającej liczby wypełnionych kwestionariuszy, termin ich zwrotu został wydłużony. Jednocześnie podjęto kwerendę telefoniczną informującą o kontynuacji badania, a do części jednostek samorządowych powtórnie wysłano kwestionariusze ankietowe. W rezultacie otrzymano 110 poprawnie wypełnionych formularzy. Uzyskany poziom zwrotności (48,7%) pozwala uznać, że w części dotyczącej jednostek samorządu terytorialnego wyniki przeprowadzonego badania można uogólnić na całą zbiorowość gmin województwa wielkopolskiego.

Jako materiał wyjściowy w ustaleniu zbiorowości przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego posłużyła baza teleadresowa udostępniona przez Urząd Statystyczny w Bydgoszczy. Porównanie liczby wyszczególnionych w niej przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego mających siedzibę na terenie województwa wielkopolskiego (6560) z liczbą

podmiotów, które Urząd Statystyczny uwzględnia w prowadzonych przez siebie badaniach, to jest tych, które złożyły sprawozdania statystyczne (2302 podmioty), uczyniło zasadnym podjęcie pracochłonnej czynności sprawdzenia wpisu każdego z wymienionych w bazie przedsiębiorstw w Krajowym Rejestrze Sądowym. Okazało się, że 1328 przedsiębiorstw, które złożyły wniosek o nadanie REGON nie dokonało wpisu w KRS. Oznacza to, że podmioty te nie podjęły działalności gospodarczej. W zaistniałej sytuacji zbiorowość przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego ograniczono do 5232 jednostek, spośród których metodą doboru celowego, uwzględniając sekcję PKD, formę prawną, formę własności i miejsce lokalizacji siedziby przedsiębiorstwa, wyselekcjonowano 1732 podmioty (33% zbiorowości) objęte badaniem. Do wszystkich wybranych w ten sposób przedsiębiorstw drogą pocztową wysłano kwestionariusz ankietowy wraz z pismem przewodnim. Znaczna część listów powróciła z adnotacją Urzędu Poczтового „adresat nieznan”. Gdy okazało się, że liczba zwróconych wypełnionych kwestionariuszy ankietowych jest niewielka (18), podjęto wysiłek przeprowadzenia rozmów telefonicznych z przedstawicielami zarządów przedsiębiorstw, które nie odesłały kwestionariuszy ankietowych. Próba dotarcia do przedsiębiorstw drogą bezpośredniego kontaktu była kolejnym działaniem, które doprowadziło do weryfikacji wyjściowej bazy. Okazało się bowiem, że część przedsiębiorstw zaprzestała prowadzenia działalności, a z częścią nie ma żadnych możliwości nawiązania kontaktu, co może świadczyć o tym, że także i one nie prowadzą działalności. Ostatecznie udało się nawiązać kontakt z 396 przedsiębiorstwami. Po rozmowach telefonicznych (często wielokrotnych) łącznie 41 przedsiębiorstw odesłało prawidłowo wypełnione kwestionariusze. Oznacza to, że ankiety wypełniło niespełna 2,4% spośród 1732 przedsiębiorstw pierwotnie zakwalifikowanych do badania oraz 10,4% spośród 396, z którymi udało się nawiązać kontakt. Autorzy raportu zwracają uwagę, że wyniki dotyczące tej części badania nie posiadają waloru reprezentatywności. Z dużym prawdopodobieństwem można jednak powiedzieć, iż są bliskie stanom rzeczywistym.

WNIOSKI Z BADANIA

1. PRZEDSIĘBIORSTWA Z UDZIAŁEM KAPITAŁU ZAGRANICZNEGO W WOJEWÓDZTWIE WIELKOPOLSKIM

W 2013 roku województwo wielkopolskie zajęło czwarte miejsce w Polsce pod względem liczby przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego i trzecie pod względem wartości posiadanego przez nie podstawowego kapitału zagranicznego. Przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego zlokalizowane na terenie Wielkopolski stanowiły 8,8% wszystkich w kraju (2 302 podmioty spośród 26 128 przedsiębiorstw biorących udział w badaniach GUS) i koncentrowały 8,3% całości podstawowego kapitału zagranicznego tych podmiotów (15 648,0 mln PLN z 188 243,1 mln PLN w skali kraju). W porównaniu z 1999 rokiem liczba przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego w Wielkopolsce wzrosła o 83,0%, a wartość podstawowego kapitału zagranicznego skupionego w tych podmiotach zwiększyła się ponad 3,5-krotnie. Największy wzrost liczby przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego w województwie wielkopolskim odnotowano w 2008 roku, kiedy funkcjonowały 1923 takie firmy, tj. 29,2% (435 podmiotów) więcej niż w roku 2007. W kolejnych latach, głównie na skutek ujawnienia się kryzysu ekonomicznego, który w sposób szczególny dotknął państwa o wysokim stopniu otwartości gospodarek, intensywnie uczestniczące w handlu międzynarodowym i międzynarodowych przepływach kapitału, dynamika wzrostu liczby podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego osłabła. W całym analizowanym okresie (1999–2013) wartość podstawowego kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie wielkopolskim zwiększała się średniorocznie o blisko 10,0%, przy czym dynamika wzrostu jego wartości wykazywała tendencję malejącą. W latach 2000, 2001 i 2002 w stosunku do lat poprzednich wartość kapitału zagranicznego w badanych przedsiębiorstwach zwiększała się odpowiednio o 26,6%, 15,8% i 21,3%, natomiast w późniejszym okresie (2003–2013) wahała się w granicach od 2,6% w roku 2006 względem roku 2005 do 12,9% w roku 2004 w porównaniu z rokiem 2003. Wynika z tego, że wiele dużych inwestycji, które wzmocniły pozycję gospodarczą regionu zrealizowano w Wielkopolsce już w początkowej fazie procesu transformacji gospodarczej. Średnio na jedno przedsiębiorstwo z udziałem kapitału zagranicznego w Wielkopolsce przypadało 6,8 mln PLN podstawowego kapitału zagranicznego.

2. STRUKTURA KAPITAŁU ZAGRANICZNEGO W WOJEWÓDZTWIE WIELKOPOLSKIM

W 2013 roku kapitał zagraniczny zaangażowany w spółkach w województwie wielkopolskim pochodził z 69 krajów, w tym przede wszystkim z państw Unii Europejskiej (ponad 86,0% całkowitej wartości kapitału). Najwięcej kapitału zagranicznego ulokowali w województwie wielkopolskim udziałowcy z Niemiec (26,0%) i Holandii (24,6%), a w dalszej kolejności także z Francji (8,3%), Belgii (6,0%) i Wielkiej Brytanii (4,3%).

Ponad połowa (52,2%) kapitału zagranicznego zaangażowanego w województwie wielkopolskim, została ulokowana w podmiotach zajmujących się przetwórstwem przemysłowym. Największych inwestycji dokonywano przede wszystkim w przemyśle elektromaszynowym i branżach powiązanych z przemysłem środków transportu, jak również w przemyśle spożywczym, chemicznym i farmaceutycznym oraz meblarskim. Niemal 23,0% kapitału zagranicznego ulokowano w przedsiębiorstwach trudniących się handlem i naprawą pojazdów samochodowych, a odpowiednio prawie 6,3% oraz 5,0% w sekcjach: obsługa rynku nieruchomości oraz transport i gospodarka magazynowa. Udział kapitału zagranicznego zaangażowanego w przedsiębiorstwach z pozostałych sekcji nie przekraczał 5,0% wartości ogółem kapitału zagranicznego skupionego w Wielkopolsce.

3. MIEJSCE PRZEDSIĘBIORSTW Z UDZIAŁEM KAPITAŁU ZAGRANICZNEGO W GOSPODARCE WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Miejsce przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego w gospodarce województwa wielkopolskiego oceniono analizując ich zasoby kapitałowe, wielkość zatrudnienia, aktywność inwestycyjną oraz podstawowe wyniki finansowe w porównaniu z przedsiębiorstwami bez udziału kapitału zagranicznego. Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że:

- zlokalizowane na terenie województwa wielkopolskiego przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego dysponują relatywnie dużymi zasobami kapitałowymi, które w całym analizowanym okresie zwiększały się; w 2013 roku udział kapitału zagranicznego w wartości kapitału podstawowego przedsiębiorstw w województwie wielkopolskim wynosił 92,7%, a w 83,9% podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego kapitał wniesiony przez udziałowców zagranicznych przewyższał 50% kapitału podstawowego;
- przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego są ważną grupą pracodawców w województwie wielkopolskim; według stanu na koniec 2013 roku w województwie wielkopolskim w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego zatrudnionych było 233,6 tys. osób, tj. 38,5% ogółu pracujących w tym województwie; mimo, że w strukturze podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego według klas wielkości przeważały mikroprzedsiębiorstwa (59,4% wszystkich podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w Wielkopolsce), zatrudnionych w nich było zaledwie 1,1% ogółu pracujących w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego; 79,0% łącznej liczby pracujących w tego typu podmiotach znajdowało zatrudnienie w przedsiębiorstwach dużych; oznacza to, że w przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego w województwie wielkopolskim występuje polaryzacja struktury zatrudnienia, z jednej strony przejawiająca się koncentracją dużej liczby zatrudnionych w stosunkowo nielicznej grupie podmiotów największych, a z drugiej rozproszeniem niewielkich zasobów pracy w znaczącej liczbie podmiotów małych;

- przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego stanowią ważną grupę inwestorów w województwie wielkopolskim; świadczy o tym wartość ponoszonych przez nie nakładów inwestycyjnych ogółem i w przeliczeniu na jedno przedsiębiorstwo oraz tzw. intensywność inwestowania mierzona relacją wartości wydatków inwestycyjnych na pozyskanie aktywów trwałych do wartości przychodów z całokształtu działalności; w 2013 roku podmioty z udziałem kapitału zagranicznego w Wielkopolsce w pozyskanie aktywów trwałych zainwestowały 8 633 mln PLN, co stanowiło 79,8% nakładów przeznaczonych na pozyskanie aktywów trwałych przez wszystkie przedsiębiorstwa w województwie wielkopolskim (z i bez udziału kapitału zagranicznego); wartość wydatków inwestycyjnych na pozyskanie środków trwałych przypadająca na 1 spółkę z udziałem kapitału zagranicznego wynosiła 7,4 mln PLN w porównaniu z 0,4 mln PLN w przedsiębiorstwach bez udziału tego kapitału; w latach 2002–2013 przeciętny poziom intensywności inwestowania w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego zatrudniających 10 i więcej osób kształtował się w województwie wielkopolskim na poziomie 6,0% i był około 2,5-krotnie wyższy niż w spółkach bez udziału kapitału zagranicznego; aktywność inwestycyjna analizowanych podmiotów gospodarczych była w dużej mierze determinowana czynnikami koniunkturalnymi;
- w latach 2004–2013 przychody z całokształtu działalności w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego w województwie wielkopolskim zwiększyły się ponad 2,5-krotnie, osiągając w ostatnim badanym roku wartość 187 205 mln PLN i wskazując na zwiększenie skali działalności prowadzonej przez analizowaną grupę podmiotów;
- w związku z wyższymi wydatkami inwestycyjnymi (nawet w zestawieniu z wysokimi wartościami wyników finansowych), w 2013 roku relatywnie mniej przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego niż bez udziału tego kapitału wypracowało zysk netto, notując, przy ogólnie dobrej kondycji finansowej, niższą rentowność obrotów; wartość zysku netto w przeliczeniu na 1 przedsiębiorstwo była jednak wyższa w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego; obserwowane po 2008 roku (tj. po ujawnieniu się symptomów kryzysu gospodarczego) pogorszenie efektywności gospodarowania, w większym stopniu dotyczyło podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego, co najprawdopodobniej wynikało z większego niż w przedsiębiorstwach rodzimych osłabienia skłonności do inwestowania i rozwijania skali działalności w obliczu towarzyszącego kryzysowi spadku popytu.

4. CZYNNIKI ZACHĘCAJĄCE I ZNIECHĘCAJĄCE DO DOKONANIA INWESTYCJI NA TERENIE WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO W ŚWIEŁIE OPINII PRZEDSIĘBIORSTW I JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Jednostki samorządu terytorialnego najczęściej oceniały atrakcyjność inwestycyjną województwa wielkopolskiego jako średnią, a przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego jako wysoką. Wyniki przeprowadzonego badania świadczą pozytywnie o możliwościach

przyciągnięcia zagranicznych inwestorów do regionu, przy czym tak korzystna opinia przedsiębiorstw o warunkach do inwestowania w województwie wielkopolskim może wynikać z faktu, że większość respondentów prowadzi działalność gospodarczą w zachodniej części Wielkopolski, oferującej dobrze rozwiniętą infrastrukturę transportową, dostęp do węzłów autostradowych, siłę roboczą o wysokich kwalifikacjach, sprawną obsługę w sferze otoczenia biznesu, a często także zachęty inwestycyjne w tworzonych specjalnych strefach ekonomicznych i parkach technologicznych.

Zarówno przedsiębiorcy, jak i przedstawiciele samorządów gminnych wśród czynników zachęcających do dokonania inwestycji na terenie województwa wielkopolskiego wymieniali najczęściej: położenie geograficzne, sprzyjające otoczenie biznesu, kwalifikacje siły roboczej oraz stan infrastruktury transportowej. Poza jakością siły roboczej, którą obie grupy respondentów oceniły niemal jednakowo, większe znaczenie wymienionym czynnikom przypisywali jednak urzędnicy gminni. Ponadto, w opinii samorządów ważnymi czynnikami stymulującymi inwestycje zagraniczne były: możliwość współpracy z lokalnymi przedsiębiorstwami (67,3% wskazań), nastawienie lokalnej społeczności do inwestora i inwestycji (53,6%) oraz dostęp do ośrodków naukowo-badawczych (54,5%). Przedsiębiorcy eksponowali z kolei w większym stopniu znaczenie typowych czynników zasobowo-kosztowych, takich jak kwalifikacje siły roboczej i stan infrastruktury transportowej.

Wśród czynników zniechęcających do dokonania inwestycji na terenie województwa wielkopolskiego zarówno przedsiębiorcy zagraniczni, jak i przedstawiciele samorządów najczęściej wskazywali ceny nieruchomości, ceny najmu/dzierżawy, lokalne zachęty podatkowe oraz stopę bezrobocia, a więc czynniki w dużej mierze niezależne od gminy. W opinii inwestorów inne istotne czynniki ograniczające napływ kapitału do województwa wielkopolskiego wynikały z niedostatecznego wywiązywania się samorządów ze swoich zadań i powinności. Były nimi: jakość i sprawność obsługi w urzędach, stan praworządności oraz aktywność samorządu na rzecz pomocy inwestorom. Przedstawiciele JST, nie dostrzegając tego problemu lub nie będąc świadomymi opinii inwestorów, większą wagę niż własnym działaniom przypisywali dostępowi do zasobów naturalnych oraz kwalifikacjom siły roboczej.

5. DETERMINANTY WYBORU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO JAKO MIEJSCA LOKALIZACJI INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH

W opinii inwestorów zagranicznych najistotniejszym czynnikiem, determinującym wybór województwa wielkopolskiego jako miejsca lokalizacji ich inwestycji, było dogodne położenie geograficzne wynikające z tranzytowego położenia województwa, zarówno w skali kraju, jak i Europy, a w dalszej kolejności kwalifikacje siły roboczej, otoczenie biznesu, stan infrastruktury transportowej oraz chłonność rynku. Wśród mniej ważnych czynników determinujących podjęcie inwestycji w województwie wielkopolskim badani przedsiębiorcy wymieniali m.in.: stan praworządności, jakość i sprawność obsługi w urzędach, ceny nieruchomości i dostęp do zasobów naturalnych.

6. OCENA PRZYGOTOWANIA WŁADZ SAMORZĄDOWYCH WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO DO WSPÓŁPRACY Z PRZEDSIĘBIORSTWAMI Z UDZIAŁEM KAPITAŁU ZAGRANICZNEGO

Władze samorządowe województwa wielkopolskiego bardzo korzystnie oceniły swoje przygotowanie do współpracy z inwestorami zagranicznymi, co może być dobrym prognostykiem odnośnie napływu kapitału zagranicznego do województwa. Należy jednak zauważyć, że samoocena JST była wyższa w porównaniu z ocenami przedsiębiorstw. Pozytywnie („dobrze” i „bardzo dobrze”) swoje przygotowanie do współpracy z inwestorami oceniło łącznie 78,2% przedstawicieli władz samorządowych, przy czym opinia ta znalazła potwierdzenie tylko wśród 60,0% ankietowanych przedsiębiorstw.

7. ZNACZENIE BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH DLA WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

W opiniach przedstawicieli samorządów przeważa pozytywna ocena wpływu działalności przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego na rozwój lokalny. Według respondentów, napływ BIŻ pobudza lokalną gospodarkę, szczególnie pozytywnie oddziałując na rynek pracy. Poza wzrostem zatrudnienia i wydajności pracy, za najważniejsze korzyści wynikające z działalności przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego urzędnicy gminni uznali: ożywienie gospodarcze, wzrost konkurencyjności gminy, poprawę standardu życia ludności oraz podnoszenie kwalifikacji kadr w regionie. Do innych pozytywnych efektów napływu kapitału zagranicznego zaliczyli również: transfer nowoczesnych rozwiązań technicznych i technologicznych; transfer nowoczesnych technologii, wiedzy i umiejętności w obszarze organizacji i zarządzania; wzrost kooperacji przedsiębiorstwa z kapitałem zagranicznym z firmami lokalnymi i rozwój kontaktów zagranicznych.

Odnosząc się do zagrożeń, jakie działalność przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego przynosi JST, wśród najistotniejszych, urzędnicy gminni wymienili tworzenie silnej lub stosowanie nieuczciwej konkurencji wobec lokalnych przedsiębiorców, co może doprowadzić do wystąpienia lokalnego monopolu firmy zagranicznej. Przedstawiciele samorządów dostrzegli także ryzyko pogorszenia stanu środowiska naturalnego w wyniku wprowadzenia do kraju lokaty „brudnych technologii” niemożliwych do stosowania w krajach macierzystych inwestorów oraz możliwość wystąpienia zjawiska transferu wysoko kwalifikowanej kadry lokalnej do centrali firm zagranicznych (tzw. drenaż mózgów).

8. AKTYWNOŚĆ JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO NA RZECZ POZYSKIWANIA KAPITAŁU ZAGRANICZNEGO

Rozwój przedsiębiorczości na terenie danej gminy wymaga podjęcia aktywności ze strony jej władz lokalnych. Niestety, aż 60,0% badanych urzędników gmin województwa wielkopolskie-

go uznało, że inwestor powinien sam nawiązać kontakt z urzędem gminy. Taki wynik budzi obawę o liczbę i jakość działań podjętych na terenie gmin, prowadzących do wzrostu przedsiębiorczości dzięki pozyskaniu inwestora z „zewnątrz”. Wywołany tym faktem niepokój łądzi nieco spostrzeżenie, że w przypadku większości ankietowanych JST, biernemu oczekiwaniu towarzyszyły także formy aktywnego poszukiwania informacji o potencjalnych inwestorach z zagranicy, najczęściej w Internecie i prasie oraz podczas spotkań, konferencji i wystaw. Za zastanawiające należy uznać to, że źródła informacji o inwestorach, które powinny być bardzo przydatne dla przedstawicieli samorządów (wyspecjalizowane instytucje rządowe, firmy doradcze), w rzeczywistości były przez nich wykorzystywane marginalnie. Tylko nieliczni urzędnicy gminni, jako szczególnie istotne źródła informacji o potencjalnych inwestorach zagranicznych, wskazywali: Polską Agencję Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIiZ) oraz Centra Obsługi Inwestora i Eksportera (COiE).

Zdaniem respondentów, fachowa i sprawna obsługa inwestorów jest równie ważna jak ich wyszukiwanie. O nadaniu wysokiej rangi relacjom nawiązanym z zagranicznymi przedsiębiorcami świadczyć może fakt, że w blisko 60,0% badanych jednostek za obsługę inwestorów zagranicznych odpowiedzialny jest prezydent, burmistrz lub wójt. W co trzeciej badanej jednostce za kontakty z inwestorami odpowiedzialny jest jeden pracownik, a w co piątej wydzielony zespół pracowników.

9. OCENA SKUTECZNOŚCI INSTRUMENTÓW STOSOWANYCH PRZEZ JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO NA RZECZ PODNOSZENIA ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ

Biorąc pod uwagę z jednej strony ograniczone możliwości finansowe gmin, a z drugiej rosnącą konkurencję o pozyskanie inwestora, szczególnie istotna staje się kwestia wyboru i oceny skuteczności instrumentów podnoszących atrakcyjność inwestycyjną gmin. Za najbardziej efektywne instrumenty przedstawiciele JST uznali: przychylne nastawienie urzędników do inwestora i inwestycji, dbałość o stałą poprawę wizerunku gminy oraz wysoką jakość i sprawność obsługi w urzędach. Są to instrumenty, które wiążą się z kwalifikacjami i umiejętnościami kadry zatrudnionej w urzędzie gminy i które w stosunkowo prosty sposób, bez znaczących nakładów czasu i środków finansowych, można doskonalić, np. poprzez szkolenia. Wysoka ranga nadana tym czynnikom świadczy o świadomości urzędników gminnych co do znaczenia ich pracy oraz postaw w kreowaniu oceny poziomu atrakcyjności gminy w oczach potencjalnych inwestorów.

W opinii urzędników wielkopolskich gmin, kolejnymi skutecznymi instrumentami podnoszącymi atrakcyjność inwestycyjną były: ulepszenie stanu infrastruktury transportowej i uzbrajanie terenu pod inwestycje, jak również uporządkowany stan prawny lokalnych gruntów przeznaczonych do sprzedaży, pomoc inwestorom w znalezieniu taniej lokalizacji lub załatwieniu formalności związanych z procedurą inwestycyjną. W kontekście oceny skuteczności instrumentów stosowanych na rzecz podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej regionu, przedstawiciele samorządów jako relatywnie ważne wskazali także dbałość o dobry stan śro-

dowiska naturalnego oraz dobre warunki spędzania wolnego czasu i wypoczynku. Dowodzi to, że podejmując decyzję o lokalizacji nowego przedsięwzięcia, oprócz względów kosztowych i logistycznych, inwestorzy coraz większą wagę przywiązują do jakości środowiska naturalnego, w którym będą funkcjonować oraz atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej miejsca prowadzenia działalności.

10. OCENA POMOCY INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH ORAZ INSTYTUCJI OTOCZENIA BIZNESU NA RZECZ „PRZYCIĄGANIA” INWESTORÓW DO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

W odniesieniu do pomocy świadczonej przez instytucje rządowe oraz ze sfery otoczenia biznesu przedstawiciele samorządów najczęściej udzielali odpowiedzi „bez znaczenia” i „brak pomocy/utrudnienie”, co świadczy niekorzystnie o współpracy urzędów gmin z tymi podmiotami. Korzystniej oceniono działalność Urzędów: Marszałkowskiego, Wojewódzkiego i Starostwa Powiatowego. Można przypuszczać, że niska ocena wystawiona instytucjom państwowym powołanym w celu promocji gmin na rzecz pozyskiwania kapitału zagranicznego, może wynikać z ogólnego charakteru ich działań.

Przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego dokonały oceny pomocy instytucji rządowych, samorządowych i otoczenia biznesu przed i po rozpoczęciu działalności gospodarczej w województwie wielkopolskim. Większość ankietowanych przedsiębiorców była zdania, że wsparcie instytucji rządowych, samorządowych i otoczenia biznesu okazane im przed podjęciem działalności gospodarczej w województwie wielkopolskim, nie miało znaczenia. Było to szczególnie widoczne w odniesieniu do instytucji rządowych (ministerstw, urzędów centralnych i ambasad RP) oraz takich podmiotów otoczenia biznesu, jak: COLiE, PALiZ, polskie izby gospodarcze i specjalne strefy ekonomiczne. Wyżej została oceniona pomoc świadczona na rzecz inwestorów przez starostwa powiatowe oraz urzędy gmin i miast. Na uwagę zasługuje fakt, że badani inwestorzy zagraniczni wsparcie udzielone przez te instytucje przed rozpoczęciem działalności gospodarczej w województwie wielkopolskim ocenili wyżej niż sami przedstawiciele JST, mniej korzystnie odnosząc się do działalności Urzędu Marszałkowskiego i Wojewódzkiego. Równie słabo lub słabiej niż pomoc oferowaną przez instytucje rządowe oraz podmioty otoczenia biznesu przed dokonaniem inwestycji, badani przedsiębiorcy ocenili wsparcie świadczone na ich rzecz już po uruchomieniu działalności. Korzystniej niż przed podjęciem inwestycji oceniono natomiast wsparcie ze strony starostw powiatowych oraz urzędów gmin i miast. W związku z powyższym można stwierdzić, że większego wsparcia zarówno przed, jak i po uruchomieniu działalności w województwie wielkopolskim, udzielają inwestorom instytucje lokalne niż funkcjonujące na szczeblu centralnym lub zlokalizowane w kraju lokaty inwestora zagranicznego.

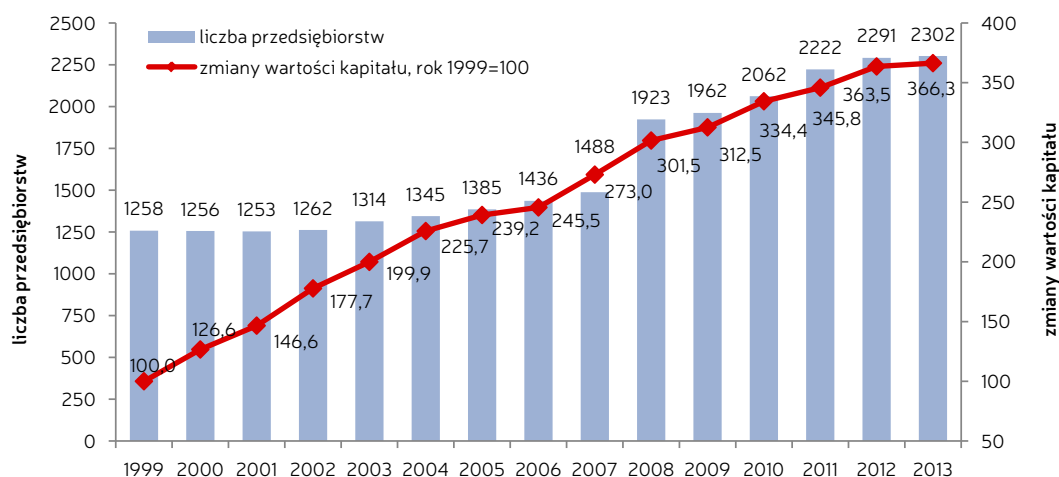
1.

PRZEDSIĘBIORSTWA Z UDZIAŁEM KAPITAŁU ZAGRANICZNEGO W WOJEWÓDZTWIE WIELKOPOLSKIM

Według stanu na dzień 30 czerwca 2015 roku w województwie wielkopolskim zarejestrowanych było 7060 spółek z udziałem kapitału zagranicznego, co stanowiło 1,7% wszystkich podmiotów gospodarki narodowej i 16,6% ogółu spółek prawa handlowego wpisanych do rejestru REGON na terenie województwa (*Biuletyn statystyczny województwa wielkopolskiego II kwartał 2015 roku*, US w Poznaniu, Poznań 2015). W 2013 roku opublikowane przez Główny Urząd Statystyczny (GUS) dane dotyczące działalności przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego były dostępne dla 2302 przedsiębiorstw, które wzięły udział w badaniach GUS. Od zmiany podziału terytorialnego Polski i wyodrębnienia 16 województw, tj. od 1999 roku liczba przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego w Wielkopolsce zwiększyła się o 83,0%, a wartość podstawowego kapitału zagranicznego skupionego w tych podmiotach wzrosła z 4 272,1 mln PLN do 15 648,0 mln PLN, tj. ponad 3,5-krotnie (wykres 1). W całym analizowanym okresie (1999–2013) wartość podstawowego kapitału zagranicznego zwiększała się średniorocznie o blisko 10,0%, przy czym dynamika wzrostu jego wartości wykazywała tendencję malejącą. W latach 2000, 2001 i 2002 w stosunku do lat poprzednich, wartość kapitału zagranicznego w badanych przedsiębiorstwach zwiększała się odpowiednio o 26,6%, 15,8% i 21,3%, natomiast w późniejszym okresie (2003–2013) wahała się w granicach od 2,6% w roku 2006 względem roku 2005 do 12,9% w roku 2004 w porównaniu z rokiem 2003. Z powyższego wynika, że wiele dużych inwestycji, które wzmocniły pozycję gospodarczą regionu zrealizowano w Wielkopolsce już w początkowej fazie procesu transformacji gospodarczej. W strukturze kapitału zagranicznego według sekcji PKD największy, około 35-procentowy udział, miały wówczas inwestycje w przetwórstwo przemysłowe¹.

Wykres 1. Liczba przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego i zmiany wartości tego kapitału w województwie wielkopolskim w latach 1999–2013

Źródło: *Działalność gospodarcza spółek z udziałem kapitału zagranicznego w 1999 roku*, GUS, Warszawa 2000; *Działalność gospodarcza spółek z udziałem kapitału zagranicznego w 2000 roku*, GUS, Warszawa 2001; *Działalność gospodarcza spółek z udziałem kapitału zagranicznego w 2001 roku*, GUS, Warszawa 2002; *Działalność gospodarcza spółek z udziałem kapitału zagranicznego w 2002 roku*, GUS, Warszawa 2003; Bank Danych Lokalnych, http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks, 9.11.2015r.; obliczenia własne.

¹ Por. punkt 2 raportu.

Największy wzrost liczby przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego w województwie wielkopolskim odnotowano w 2008 roku, kiedy funkcjonowały 1923 takie firmy, tj. 29,2% (435 podmiotów) więcej niż w roku 2007. W kolejnych latach, głównie na skutek ujawnienia się kryzysu ekonomicznego, który w sposób szczególny dotknął państwa o wysokim stopniu otwartości gospodarek, intensywnie uczestniczące w handlu międzynarodowym i międzynarodowych przepływach kapitału, dynamika wzrostu liczby podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego osłabła. W latach 2008–2013 w województwie wielkopolskim przybyło 379 takich przedsiębiorstw.

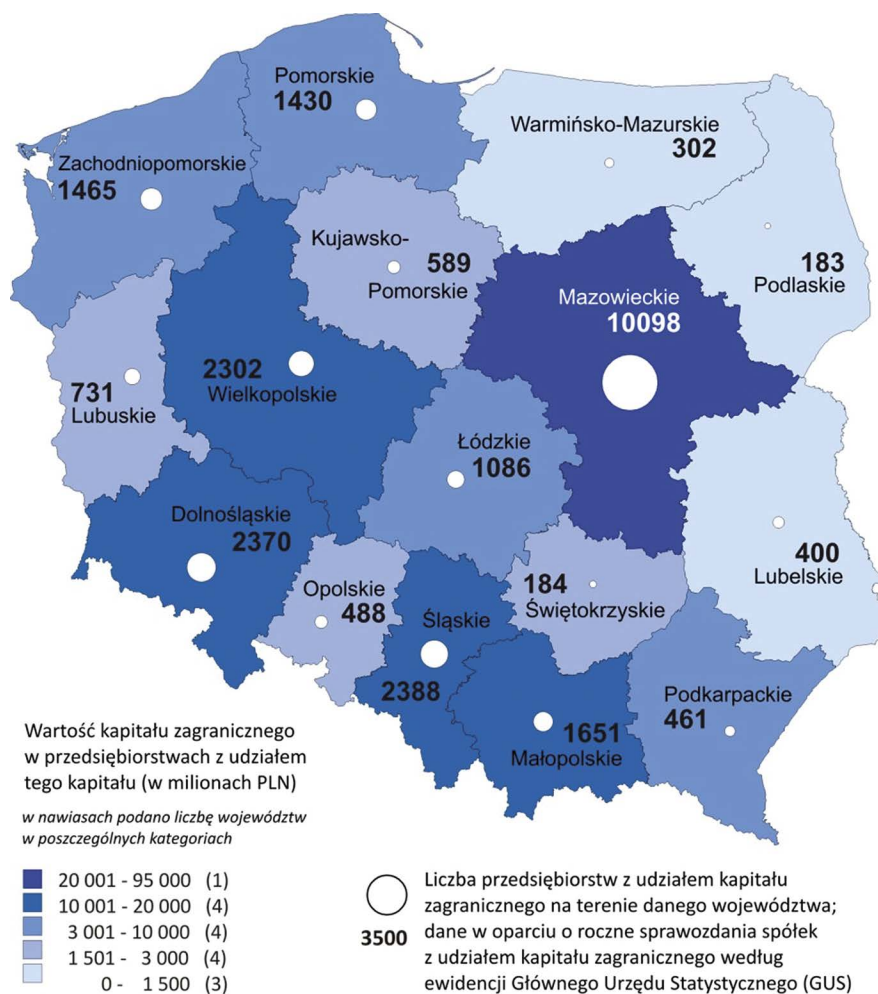
W 2013 roku województwo wielkopolskie zajęło czwarte miejsce w Polsce pod względem liczby przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego i trzecie pod względem wartości posiadanego przez nie podstawowego kapitału zagranicznego. Więcej podmiotów gospodarczych o takiej formie własności zarejestrowano jedynie w województwie mazowieckim (10098 przedsiębiorstw), śląskim (2388 przedsiębiorstw) i dolnośląskim (2370). Większy podstawowy kapitał zagraniczny posiadały z kolei podmioty mające swoją siedzibę w województwie mazowieckim (93 014,6 mln PLN) i dolnośląskim (16 136,3 mln PLN). Przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego zlokalizowane na terenie Wielkopolski (2302) stanowiły 8,8% wszystkich w kraju i koncentrowały 8,3% całości podstawowego kapitału zagranicznego tych podmiotów (mapa 1; *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2013 roku*, GUS, Warszawa 2014). Średnio na jedno przedsiębiorstwo z udziałem kapitału zagranicznego w Wielkopolsce przypadało 6,8 mln PLN podstawowego kapitału zagranicznego.

Według Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową i Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych Uniwersytetu Warszawskiego, województwo wielkopolskie jest zaliczane do grupy regionów o najwyższej w Polsce atrakcyjności inwestowania. Za szczególnie atrakcyjne miejsca lokalizacji działalności gospodarczej uznawane są największe i duże miasta regionu, takie jak: Poznań, Leszno, Piła, Gniezno, Koło, Ostrów Wielkopolski, Kalisz, Szamotuły, Września, Kościan, Chodzież, Słupca, Turek, Gostyń, Krotoszyn i Ostrzeszów. Do istotnych czynników determinujących atrakcyjność inwestycyjną województwa wielkopolskiego zalicza się wielkość i jakość zasobów pracy, chłonność i perspektywy rozwoju rynku lokalnego, dostępność transportową, rozwiniętą infrastrukturę gospodarczą oraz ogólny poziom rozwoju gospodarki.

Wśród największych inwestorów zagranicznych w Poznaniu i Wielkopolsce można wymienić: Alcatel, Amazon, Beiersdorf AG, Jeronimo Martins Dystrybucja Sp. z o.o., Philips Lighting Poland S.A., Volkswagen AG, Bridgestone Poznań Sp. z o.o., Solaris Bus and Coach S.A., Centrum kompetencyjne Open Text, Hempel, EDP Renewables, Glaxo-SmithKline, Samsung Electronics Poland Manufacturing Sp. z o.o., Joskin Polska, Telcordia Arvato Services Polska, Centrum Usług Księgowych MAN, Centrum Innowacji Microsoft, Centrum Usług Finansowych Carlsberg, Exide Technologies, Honda, Franklin Templeton Investments, Nestle, Intermarsche, PERNOD RICARD, SABMiller PLC, Unilever, Stollwerck GmbH i Wrigley.

Mapa 1. Liczba przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego i natężenie tego kapitału w Polsce w podziale na województwa (stan na koniec 2013 roku)

Źródło: Działalność gospodarcza spółek z udziałem kapitału zagranicznego w 1999 roku, GUS, Warszawa 2000; Działalność gospodarcza spółek z udziałem kapitału zagranicznego w 2000 roku, GUS, Warszawa 2001; Działalność gospodarcza spółek z udziałem kapitału zagranicznego w 2001 roku, GUS, Warszawa 2002; Działalność gospodarcza spółek z udziałem kapitału zagranicznego w 2002 roku, GUS, Warszawa 2003; Bank Danych Lokalnych, http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks, 9.11.2015r.; obliczenia własne.

2.

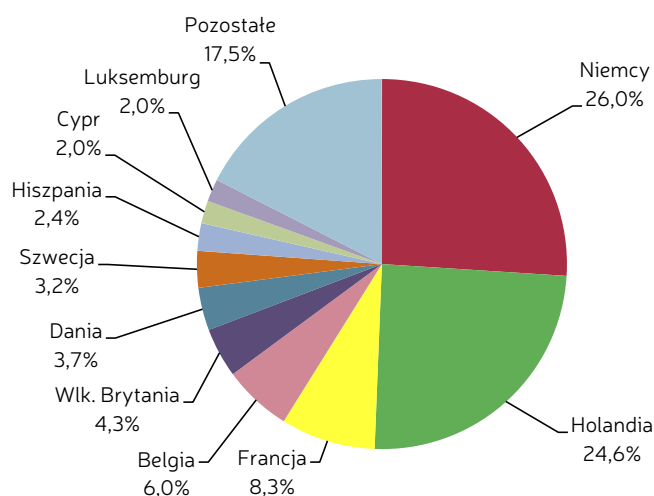
STRUKTURA KAPITAŁU ZAGRANICZNEGO W WOJEWÓDZTWIE WIELKOPOLSKIM

W 2013 roku wartość kapitału zagranicznego zaangażowanego w spółkach w województwie wielkopolskim wynosiła 15 648,0 mln PLN. Kapitał ten pochodził z 69 krajów, w tym przede wszystkim z państw Unii Europejskiej (ponad 86,0% całkowitej wartości kapitału). Najwięcej kapitału zagranicznego ulokowali w województwie wielkopolskim udziałowcy z Niemiec i Holandii (wykres 2). Z Niemiec pochodziło 1063 udziałowców, tj. 34,1% wszystkich w województwie, a wartość wniesionego przez nich kapitału wynosiła 4 072,6 mln PLN, czyli 26,0% ogółu kapitału zagranicznego zaangażowanego w regionie. Zaledwie około 224 mln PLN mniej ulokowali w województwie wielkopolskim udziałowcy z Holandii. W 2013 roku było ich 374, a więc o 2/3 mniej niż niemieckich, ale zrealizowane przez nich inwestycje (3 848,7 mln PLN) stanowiły 24,6% wszystkich dokonanych w tym roku w regionie. Stosunkowo duży udział w strukturze kapitału zagranicznego w województwie wielkopolskim miał również kapitał francuski, belgijski i brytyjski. Łączna wartość kapitału francuskiego ulokowanego w Wielkopolsce osiągnęła w 2013 roku niemal 1 300 mln PLN, belgijskiego przewyższyła 936 mln PLN, a brytyjskiego wyniosła 678,5 mln PLN, tj. odpowiednio 8,3%, 6,0% i 4,3% całości kapitału zagranicznego zaangażowanego w wielkopolskich spółkach. Mniejszymi udziałami w strukturze podstawowego kapitału zagranicznego w województwie wielkopolskim (od 2,0% do 3,7% kapitału zagranicznego ogółem) odznaczyli się udziałowcy z Danii, Szwecji, Hiszpanii, Cypru i Luksemburga.

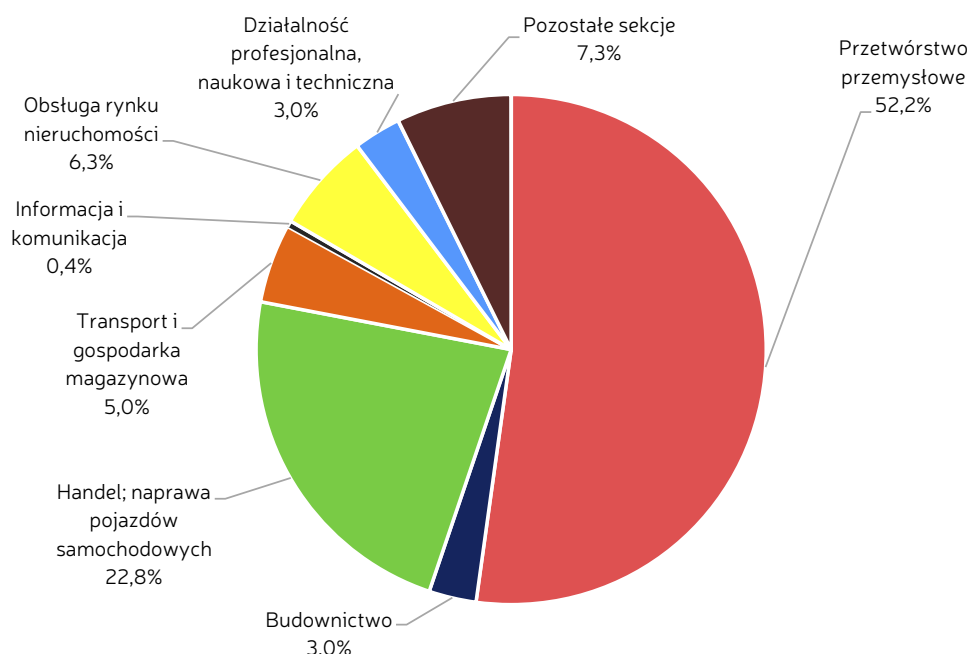
Ponad połowa (52,2%) kapitału zagranicznego zaangażowanego w województwie wielkopolskim została ulokowana w podmiotach zajmujących się przetwórstwem przemysłowym, a 22,8% w przedsiębiorstwach trudniących się handlem i naprawą pojazdów samochodowych (wykres 3). Największych inwestycji dokonywano przede wszystkim w przemyśle elektromaszynowym i branżach powiązanych z przemysłem środków transportu, w przemyśle spożywczym, chemicznym i farmaceutycznym oraz meblarskim. W 2013 roku odpowiednio 6,3% oraz 5,0% kapitału zagranicznego ulokowano w sekcjach: obsługa rynku nieruchomości; transport i gospodarka magazynowa, a po 3,0% w sekcjach: budownictwo; działalność profesjonalna, naukowa i techniczna.

Wykres 2. Struktura kapitału zagranicznego według kraju pochodzenia udziałowców (stan na 31.12.2013 roku)

Źródło: *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w województwie wielkopolskim w 2013 roku*, US w Poznaniu, Poznań 2015; obliczenia własne.

Wykres 3. Struktura podstawowego kapitału zagranicznego w przedsiębiorstwach z udziałem tego kapitału w województwie wielkopolskim według sekcji PKD (stan na 31.12.2013 roku)

Źródło: Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w województwie wielkopolskim w 2013 roku, US w Poznaniu, Poznań 2015; obliczenia własne.

Aby zaoferować inwestorom dogodne warunki lokaty kapitału i wykorzystać potencjał gospodarczy regionu w województwie wielkopolskim, utworzono specjalne strefy ekonomiczne i parki inwestycyjne. Na przykład na terenie Śremskiego Parku Inwestycyjnego, inwestorom oferuje się korzystne rozwiązania z zakresu polityki podatkowej, atrakcyjne tereny dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego i stabilną politykę cenową w zakresie usług komunalnych. Grodziska Strefa Przemysłowa, dzięki bezpośredniej bliskości miasta oraz położeniu w sąsiedztwie drogi krajowej Poznań – Zielona Góra, stała się z kolei atrakcyjnym miejscem dla lokalizacji inwestycji w zakresie przetwórstwa spożywczego. Ponadto, na obszarze województwa wielkopolskiego funkcjonują podstrefy pięciu Specjalnych Stref Ekonomicznych (SSE): Kamiennogórskiej SSE, Kostrzyńsko – Słubickiej SSE, Łódzkiej SSE, Pomorskiej SSE oraz Wałbrzyskiej SSE „Invest Park” (<https://www.umwww.pl/gospodarka>, 9.11.2015r.). W 2014 roku łączna liczba miejsc pracy w wielkopolskich podstrefach Specjalnych Stref Ekonomicznych wynosiła blisko 17000 i zapewniała zatrudnienie dla około 2,7% wszystkich pracujących w sektorze przedsiębiorstw w Wielkopolsce.

3.

MIEJSCE PRZEDSIĘBIORSTW Z UDZIAŁEM KAPITAŁU ZAGRANICZNEGO W GOSPODARCE WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

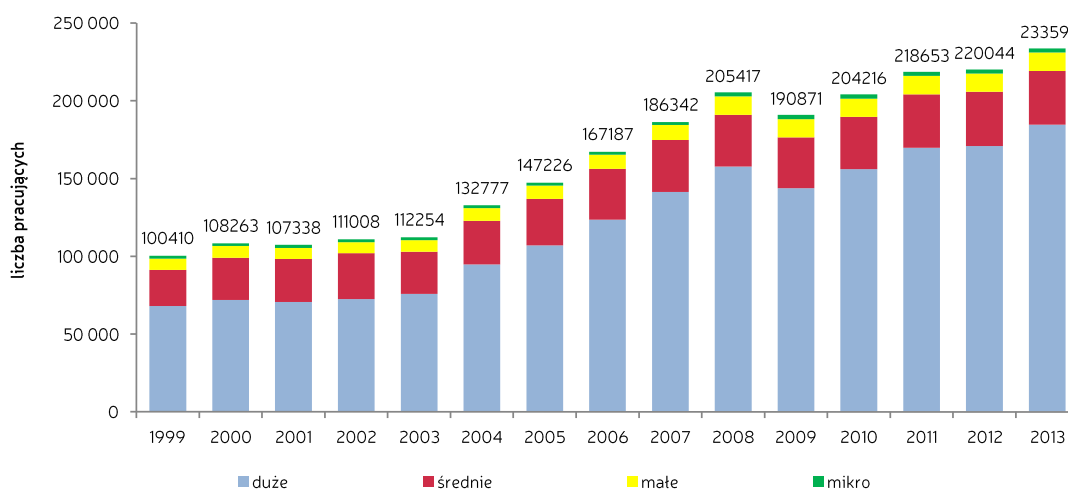

W 2013 roku udział kapitału zagranicznego w wartości kapitału podstawowego przedsiębiorstw w województwie wielkopolskim wynosił 92,7%. W posiadaniu udziałowców krajowych znajdowało się 6,0% wartości kapitału podstawowego (1 011,3 mln PLN), a kapitał rozproszony stanowił 1,3% wartości kapitału podstawowego (229,7 mln PLN). W 83,9% podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego kapitał wniesiony przez udziałowców zagranicznych przewyższał 50% kapitału podstawowego (1932 podmioty z 2302), a w 336 analizowanych jednostkach wartość kapitału zagranicznego była wyższa niż 1 mln USD. Kapitał podstawowy ogółem podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego o wartości 16 889,1 mln PLN stanowił 35,5% kapitału podstawowego we wszystkich podmiotach gospodarczych województwa wielkopolskiego (*Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w województwie wielkopolskim w 2013 roku*, US w Poznaniu, Poznań 2015; *Bilansowe wyniki finansowe podmiotów gospodarczych w 2013 roku*, GUS, Warszawa 2014).

Według stanu na koniec 2013 roku w województwie wielkopolskim w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego zatrudnionych było 233,6 tys. osób, tj. 38,5% ogółu pracujących w województwie wielkopolskim i 14,3% wszystkich zatrudnionych w tego typu jednostkach w Polsce. W skali kraju większy, bo blisko 34-procentowy (33,7%), odsetek pracujących w przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego odnotowano jedynie w województwie mazowieckim. W stosunku do 2012 roku liczba zatrudnionych w podmiotach z kapitałem zagranicznym w Wielkopolsce zwiększyła się o 6,2%, przy średnim wzroście zatrudnienia w Polsce o 3,6% (wykres 4; *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w województwie wielkopolskim w 2013 roku*, US w Poznaniu, Poznań 2015). W latach 1999–2013 zatrudnienie w przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego zwiększyło się o około 1/3. Jedynie w roku 2009 odnotowano zauważalne (7-procentowe) zmniejszenie liczby pracujących, w porównaniu z rokiem 2008. Mogło to być związane z racjonalizacją kosztów zatrudnienia w sytuacji kryzysu ekonomicznego oraz modernizacją parku maszynowego przedsiębiorstw polegającą na wprowadzeniu pracooszczędnych technologii.

W 2013 roku spośród 2302 podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w Wielkopolsce 59,4% stanowiły przedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób, 21,2% – przedsiębiorstwa o liczbie pracujących od 10 do 49 osób, 13,2% – podmioty, w których zatrudniano od 50 do 249 osób, a 6,2% – spółki, w których pracowało 250 i więcej osób (*Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w województwie wielkopolskim w 2013 roku*, US w Poznaniu, Poznań 2015). Mimo, że w strukturze podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego według klas wielkości przeważały mikroprzedsiębiorstwa, zatrudnionych w nich było zaledwie 1,1% ogółu pracujących w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego (około 2,5 tys. osób). Ponad 184,6 tys. osób, czyli 79,0% łącznej liczby pracujących w tego typu podmiotach znajdowało zatrudnienie w dużych przedsiębiorstwach (250 osób i więcej), a odpowiednio 14,8% i 5,1% zatrudnionych pracowało w podmiotach średnich (50–249 osób) i małych (10–49 osób; wykres 4).

Wykres 4. Liczba pracujących w przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego w województwie wielkopolskim według klas wielkości podmiotów w latach 1999–2013

Źródło: *Działalność gospodarcza spółek z udziałem kapitału zagranicznego*, odpowiednie roczniki, GUS, Warszawa 2000–2005; *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym*, odpowiednie roczniki, GUS, Warszawa 2006–2014; opracowanie własne.

W związku z powyższym można stwierdzić, że w przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego w województwie wielkopolskim, występuje polaryzacja struktury zatrudnienia, z jednej strony przejawiająca się koncentracją dużej liczby zatrudnionych w stosunkowo nielicznej grupie podmiotów największych, a z drugiej rozproszeniem niewielkich zasobów pracy w znaczącej liczbie podmiotów małych. Obserwowane tendencje są zbieżne z notowanymi w innych województwach Polski. W skali kraju, w 2013 roku w największych spółkach z udziałem kapitału zagranicznego zatrudnionych było 72,7% wszystkich pracujących w tego typu podmiotach. W tym samym czasie w mikroprzedsiębiorstwach zatrudniano 1,8% całkowitej liczby pracujących w jednostkach z udziałem kapitału zagranicznego (*Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2013 roku*, GUS, Warszawa 2014). Co istotne, w okresie od 1999 roku polaryzacja w sferze zatrudnienia w badanej grupie podmiotów, ulegała pogłębieniu. Na początku analizowanego okresu w przedsiębiorstwach mikro i małych pracowało łącznie 9,2% ogółu zatrudnionych w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego w Wielkopolsce, natomiast w podmiotach zatrudniających od 50–245 osób – 23,1% wszystkich pracujących, tj. odpowiednio o 3,0 i 8,3 punktu procentowego więcej niż w 2013 roku. W przedsiębiorstwach stwarzających możliwości zatrudnienia 250 i więcej osób skupionych było z kolei 67,7% łącznej liczby pracujących w podmiotach z kapitałem zagranicznym w województwie wielkopolskim, czyli o 11,3 punktu procentowego mniej niż w ostatnim badanym roku.

Jednym z parametrów określających rolę przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego w gospodarce województwa wielkopolskiego jest wielkość ponoszonych przez nie wy-

datków inwestycyjnych na pozyskanie aktywów trwałych¹ oraz tzw. intensywność inwestowania w porównaniu z podmiotami bez udziału tego kapitału. Spośród 2302 podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w Wielkopolsce objętych w 2013 roku badaniem GUS, nakłady inwestycyjne na pozyskanie aktywów trwałych poniosło 1165 spółek². W pozyskanie aktywów trwałych zainwestowały one 8 633 mln PLN, co stanowiło 11,5% całości wydatków zrealizowanych przez podmioty z udziałem kapitału zagranicznego ogółem w kraju i 79,8% nakładów przeznaczonych na pozyskanie aktywów trwałych przez wszystkie przedsiębiorstwa w województwie wielkopolskim (z i bez udziału kapitału zagranicznego). Dużą aktywność inwestycyjną spółek z udziałem kapitału zagranicznego obserwowano w 2003 i 2012 roku, kiedy wydatki inwestycyjne na pozyskanie aktywów trwałych uległy zwiększeniu odpowiednio o ponad 51,2% i 44,1% w stosunku do lat poprzednich i wyniosły 5 260,5 mln PLN oraz 9 852,3 mln PLN. W analogicznych latach badanego okresu nakłady na inwestycje w środki trwałe w przedsiębiorstwach bez udziału kapitału zagranicznego, stanowiły odpowiednio 34,4% (2003 rok) i 21,7% (2012 rok) nakładów poczynionych na ten cel w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego i były odpowiednio o 7,8% i 48,4% mniejsze niż rok wcześniej w danej grupie przedsiębiorstw. W latach 2002–2013 wartość wydatków inwestycyjnych na pozyskanie aktywów trwałych w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego, zwiększała się średnio o około 11,0% rocznie, tj. o 5,0 punktów procentowych szybciej niż w przedsiębiorstwach bez udziału tego kapitału. W okresie po akcesji Polski do UE, istotne zmniejszenie nakładów inwestycyjnych na środki trwałe w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego nastąpiło w latach 2009 i 2013, kiedy ich wartość obniżyła się odpowiednio o 23,3% i 12,4% wobec lat poprzednich, osiągając 6 160,8 mln PLN i 8 663 mln PLN (*Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w województwie wielkopolskim*, US w Poznaniu, Poznań, odpowiednie roczniki). Aktywność inwestycyjna analizowanych podmiotów gospodarczych była determinowana czynnikami koniunkturalnymi – w czasie osłabienia koniunktury, a szczególnie w 2009 roku, kiedy ujawniły się skutki kryzysu gospodarczego, skłonność do inwestowania zmniejszała się, z kolei poprawa lub przynajmniej stabilizacja ogólnej sytuacji gospodarczej w Polsce zachęcała zagranicznych udziałowców do większej aktywności inwestycyjnej.

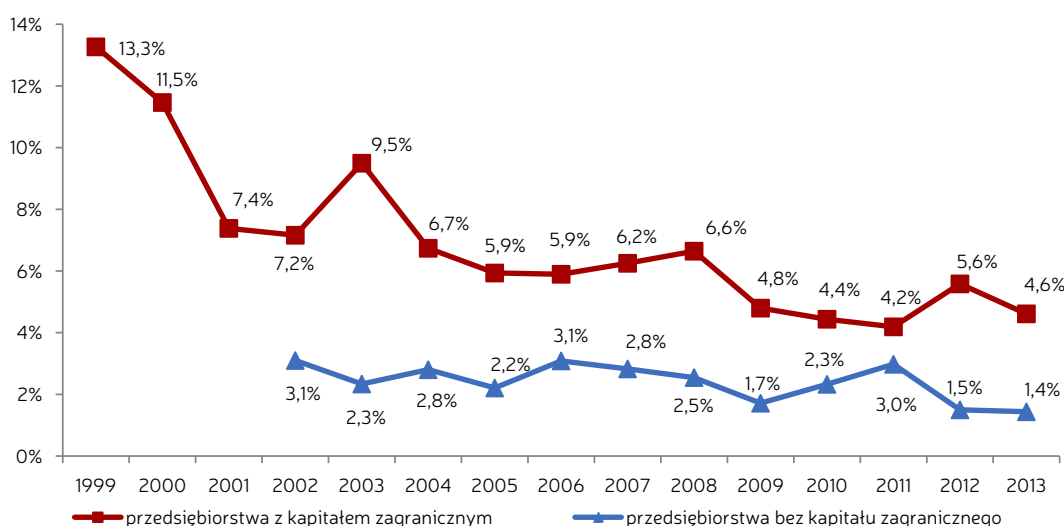
O pozycji zajmowanej w gospodarce województwa wielkopolskiego przez przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego świadczy również wartość wydatków inwestycyjnych na pozyskanie aktywów trwałych przypadająca na 1 podmiot. W 2013 roku nakłady poczynione na inwestycje w środki trwałe przez 1 spółkę z udziałem kapitału zagranicznego wyniosły 7,4 mln PLN, natomiast w przypadku przedsiębiorstw bez tego kapitału zaledwie 0,4 mln PLN. Podmioty, w których zainwestowali udziałowcy zagraniczni wyróżniały się także na tle pozostałych przedsiębiorstw w Wielkopolsce wyższym poziomem intensywności inwestowania mierzonej relacją wartości wydatków inwestycyjnych na pozyskanie aktywów trwałych do

¹ Obejmują one poniesione w okresie sprawozdawczym nakłady na nabycie (w tym zakup środków trwałych nie wymagających montażu lub instalacji) bądź wytworzenie dla własnych potrzeb nowych środków trwałych, nakłady na środki trwałe w budowie (niezakończone, tj. na przyszłe środki trwałe), na ulepszenie własnych środków trwałych, na ulepszenie obcych środków trwałych oraz inne nakłady związane z budową środka trwałego – wraz z kosztami ponoszonymi przy ich nabyciu, tj. kosztami transportu, załadunku, ubezpieczenia w drodze, cel itp. Aktywa trwałe składają się z wartości niematerialnych i prawnych, rzeczowych aktywów trwałych, należności długoterminowych, inwestycji długoterminowych oraz długoterminowych rozliczeń międzyokresowych (*Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2013 roku*, GUS, Warszawa 2014).

² Analiza nakładów inwestycyjnych na środki trwałe dotyczy przedsiębiorstw zatrudniających 10 i więcej osób.

wartości przychodów z całokształtu działalności. W latach 2002–2013 przeciętny poziom intensywności inwestowania w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego, zatrudniających 10 i więcej osób, kształtował się na poziomie 6,0%, a w niektórych latach był nawet wyższy. Na przykład w 2003 roku wynosił 9,5%, w roku 2000 osiągnął 11,5%, a w 1999 roku przekroczył 13,0%. Oznacza to, że na jednostkę przychodów z całokształtu działalności przypadają w tych przedsiębiorstwach odpowiednio 6; 9,5; 11,5 i 13 groszy nakładów inwestycyjnych na pozyskanie aktywów trwałych (wykres 5). Dla porównania, w spółkach bez udziału kapitału zagranicznego poziom intensywności inwestowania w latach 2002–2013 był około 2,5-krotnie niższy. Wynikało to z 4-krotnie niższych wydatków na inwestycje w środki trwałe realizowanych przez 5-krotnie większą liczbę przedsiębiorstw uzyskujących jednak o około 20,0% niższe niż w podmiotach z kapitałem zagranicznym przychody z całokształtu działalności.

Wykres 5. Intensywność inwestowania w przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego i w przedsiębiorstwach bez udziału tego kapitału w województwie wielkopolskim w latach 1999–2013 (podmioty zatrudniające 10 i więcej osób)

Źródło: *Działalność gospodarcza spółek z udziałem kapitału zagranicznego*, odpowiednie roczniki, GUS, Warszawa 2000–2005; *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym*, odpowiednie roczniki, GUS, Warszawa 2006–2014; *Bilansowe wyniki finansowe podmiotów gospodarczych*, odpowiednie roczniki, GUS, Warszawa 2000–2014; obliczenia własne.

W latach 2004–2013 przychody z całokształtu działalności w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego w województwie wielkopolskim zwiększyły się ponad 2,5-krotnie, osiągając w ostatnim badanym roku wartość 187 205 mln PLN (tabela 1). Co istotne, liczba przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego wzrosła w tym czasie o około 71,0%, co wskazuje na zwiększenie skali działalności prowadzonej przez analizowaną grupę podmiotów. Wzrostowi przychodów towarzyszył proporcjonalny wzrost kosztów uzyskania przychodów. Podobną tendencję obserwowano również w grupie podmiotów bez udziału kapitału zagranicznego, przy czym w ich przypadku dynamika wzrostu przychodów i kosztów była niższa niż w jednostkach z udziałem kapitału zagranicznego i wynosiła po około 85,0% (lata 2004–2013).

Ponad 75% przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego zatrudniających 10 i więcej osób (75,8%), tj. 709 z 935 podmiotów, osiągało zysk netto. W 2004 roku wartość zysku netto wypracowanego przez tę grupę podmiotów wynosiła 4 031,2 mln PLN, a w 2013 roku była o 75,8% wyższa i przekraczała 7 088,0 mln PLN. Wynika z tego, że 1 spółka wykazywała zysk netto na poziomie około 10 mln PLN. Mimo, że w latach 2004–2013 w przedsiębiorstwach bez udziału kapitału zagranicznego wartość wyniku finansowego netto rosta szybciej niż w podmiotach bez udziału tego kapitału³, zysk netto w przeliczeniu na 1 przedsiębiorstwo w ostatnim badanym roku był ponad 6,5-krotnie niższy i wynosił 1,5 mln PLN. Choć wartość wyników finansowych spółek z udziałem kapitału zagranicznego w analizowanym okresie zwiększyła się, w poszczególnych latach odznaczała się znaczną zmiennością wynikającą ze zróżnicowania opłacalności prowadzonej działalności, potencjalnie zarówno w odniesieniu do działalności operacyjnej, jak i ogólnej działalności gospodarczej. Ilustrują to wartości wskaźnika rentowności obrotów netto. W latach 2004–2013 jego wartość oscylowała w przedziale od 2,78% w 2012 roku do 5,48% w 2004 roku, a średnio w analizowanym okresie kształtowała się na poziomie 4,23%, co oznacza, że w przedsiębiorstwach z kapitałem zagranicznym 1 jednostka przychodów ze sprzedaży przysparzała ponad 4 grosze zysku netto. W podmiotach bez udziału kapitału zagranicznego przeciętna wartość wskaźnika rentowności obrotów netto w latach 2004–2013 była o niespełna 0,5 punktu procentowego niższa, a w niektórych latach przewyższała wartości notowane w spółkach z kapitałem zagranicznym. Wobec powyższego, nie wydaje się uzasadnione wnioskowanie o ponadprzeciętnej efektywności gospodarowania tej ostatniej grupy podmiotów. Jak wskazano powyżej, w przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego, w porównaniu z jednostkami bez udziału tego kapitału, wyższy był poziom intensywności inwestowania, a wyższe wydatki inwestycyjne nawet w zestawieniu z wysokimi wartościami wyników finansowych, mogą powodować sytuację, w której relatywnie mniej przedsiębiorstw wypracowuje zysk netto i notuje niższą rentowość obrotów, przy ogólnie dobrej kondycji finansowej. W województwie wielkopolskim sytuacja taka miała miejsce na przykład w 2013 roku, kiedy to zysk netto wykazało około 75,0% podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego i 83,0% przedsiębiorstw bez udziału tego kapitału, a rentowość obrotów netto wynosiła w nich odpowiednio 3,79% i 4,11%.

Warto też zauważyć, że w zlokalizowanych w Wielkopolsce spółkach z udziałem kapitału zagranicznego wskaźnik rentowności obrotów netto przyjmował wyższe wartości przed 2008 rokiem, a więc przed ujawnieniem się na większą skalę symptomów kryzysu gospodarczego. W latach 2004–2007 w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego 1 jednostka przychodów ze sprzedaży generowała średnio niemal 5 groszy zysku netto, natomiast w okresie 2008–2013 niespełna 4 grosze. W przedsiębiorstwach bez udziału kapitału zagranicznego różnica opłacalności prowadzonej działalności przed i po wystąpieniu kryzysu ekonomicznego, była mniejsza (przeciętna wartość wskaźnika rentowności obrotów netto w latach 2008–2013 obniżyła się o nieco ponad 0,5 punktu procentowego w stosunku do lat 2004–2007). Obniżenie rentowności obrotów netto w obu grupach podmiotów wynikało z obserwowanego w obliczu kryzysu spadku popytu, a większe pogorszenie efektywności gospodarowania w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego, było najprawdopodobniej efektem większego niż w przedsiębiorstwach rodzimych osłabienia skłonności do inwestowania i rozwijania skali działalności.

³ W okresie 2004–2013 w odnotowano prawie 3-krotny wzrost wartości zysku netto, z 2 311,8 mln PLN do 6 259,7 mln PLN (tabela 1).

Tabela 1. Podstawowe wyniki finansowe przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego na tle wszystkich przedsiębiorstw województwa wielkopolskiego w latach 2004–2013 (podmioty zatrudniające 10 i więcej osób)

Przedsiębiorstwa	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Przychody z całokształtu działalności (mln PLN)										
z udziałem kapitału zagranicznego	73 508,5	79 638,2	90 037,8	101 366,9	121 143,9	128 428,7	138 723,2	163 143,3	176 505,1	187 204,7
bez udziału kapitału zagranicznego	82 178,0	86 005,3	94 309,6	112 009,7	116 070,2	120 581,8	126 214,3	139 074,4	142 404,4	152 479,8
ogółem	155 686,5	165 643,5	184 347,4	213 376,6	237 214,1	249 010,5	264 937,5	302 217,7	318 909,5	339 684,5
Koszty uzyskania przychodów (mln PLN)										
z udziałem kapitału zagranicznego	68 529,4	75 031,5	84 598,2	95 434,5	116 151,4	121 088,7	130 715,7	155 731,2	170 105,2	178 645,4
bez udziału kapitału zagranicznego	79 439,3	83 022,7	90 337,9	106 658,7	111 162,4	114 241,3	120 061,6	133 014,9	136 193,4	145 430,0
ogółem	147 968,7	158 054,2	174 936,1	202 093,2	227 313,8	235 330,0	250 777,3	288 746,1	306 298,6	324 075,4
Wynik finansowy netto (mln PLN)										
z udziałem kapitału zagranicznego	4 031,2	3 668,0	4 390,1	4 805,7	3 923,5	5 823,8	6 455,6	5 930,5	4 907,7	7 088,2
bez udziału kapitału zagranicznego	2 311,8	2 497,4	3 341,3	5 062,8	4 205,3	5 535,6	5 012,7	5 245,1	5 513,8	6 259,7
ogółem	6 343,0	6 165,4	7 731,4	9 868,5	8 128,8	11 359,4	11 468,3	11 175,6	10 421,5	13 347,9
Liczba jednostek wykazujących zysk netto										
z udziałem kapitału zagranicznego	544	520	560	589	526	622	636	642	685	709
bez udziału kapitału zagranicznego	3168	3255	3378	3521	3811	3823	3728	3919	3854	4102
ogółem	3712	3775	3938	4110	4337	4445	4364	4561	4539	4811
Wynik finansowy netto przypadający na jedno przedsiębiorstwo wykazujące zysk (mln PLN)										
z udziałem kapitału zagranicznego	7,4	7,1	7,8	8,2	7,5	9,4	10,2	9,2	7,2	10,0
bez udziału kapitału zagranicznego	0,7	0,8	1,0	1,4	1,1	1,4	1,3	1,3	1,4	1,5
ogółem	1,7	1,6	2,0	2,4	1,9	2,6	2,6	2,5	2,3	2,8
Wskaźnik rentowności obrotów netto (%)										
z udziałem kapitału zagranicznego	5,48	4,61	4,88	4,74	3,24	4,53	4,65	3,64	2,78	3,79
bez udziału kapitału zagranicznego	2,81	2,90	3,54	4,52	3,62	4,59	3,97	3,77	3,87	4,11
ogółem	4,07	3,72	4,19	4,62	3,43	4,56	4,33	3,70	3,27	3,93

Źródło: Działalność gospodarcza spółek z udziałem kapitału zagranicznego, odpowiednie roczniki, GUS, Warszawa 2000–2005; Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym, odpowiednie roczniki, GUS, Warszawa 2006–2014; Bilansowe wyniki finansowe podmiotów gospodarczych, odpowiednie roczniki, GUS, Warszawa 2000–2014; obliczenia własne.

4.

CZYNNIKI ZACHĘCAJĄCE
I ZNIECHĘCAJĄCE
DO DOKONANIA INWESTYCJI
NA TERENIE WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO W ŚWIETLE
OPINII PRZEDSIĘBIORSTW
I JEDNOSTEK SAMORZĄDU
TERYTORYALNEGO

Ocena atrakcyjności inwestycyjnej wystawiona gminom przez inwestora decyduje o podjęciu przez niego decyzji odnośnie ulokowania kapitału w konkretnym miejscu, poza granicami kraju macierzystego. Na ten wynik składają się czynniki o charakterze mikroekonomicznym i makroekonomicznym. Wśród determinant o zasięgu lokalnym można wyróżnić: zawartość procedur administracyjnych w urzędzie gminy, stosowany system ulg podatkowych czy przychylność władz lokalnych. Na klimat inwestycyjny składają się też czynniki niezależne od władz gmin o zasięgu krajowym czy międzynarodowym, m.in. stopień biurokracji w kraju, prowadzona polityka gospodarcza państwa czy globalna sytuacja makroekonomiczna i polityczna.

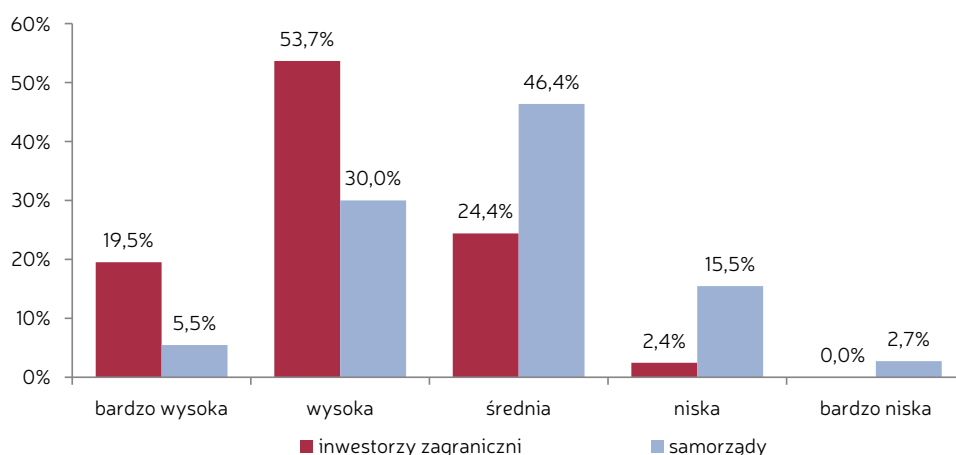
Urzednicy badanych gmin województwa wielkopolskiego przyznali, że ich gminy charakteryzują się na ogół co najmniej średnią atrakcyjnością inwestycyjną, z czego blisko połowa respondentów (46,4%) udzieliła odpowiedzi „średnia”, nieco rzadziej wystawiono notę „wysoka” (30,0%), a 6 razy odpowiedź brzmiała „bardzo wysoka” (wykres 6). Świadczy to pozytywnie o ocenie własnych możliwości przyciągnięcia inwestora zagranicznego. Co ważne, wyżej niż samorządy atrakcyjność inwestycyjną województwa wielkopolskiego oceniły uczestniczące w badaniu przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego. Niemal 75,0% inwestorów określiło atrakcyjność województwa wielkopolskiego jako bardzo wysoką (19,5%) lub wysoką (53,7%), a co czwarty uznał ją za średnią, przy braku ocen krytycznych. Należy jednak wziąć pod uwagę, że tak korzystna opinia przedsiębiorstw o warunkach do inwestowania w województwie wielkopolskim mogła wynikać z faktu, że większość respondentów prowadzi działalność gospodarczą w zachodniej części Wielkopolski, oferującej dobrze rozwiniętą infrastrukturę transportową, dostęp do węzłów autostradowych, siłę roboczą o wysokich kwalifikacjach, sprawną obsługę w sferze otoczenia biznesu, a często także zachęty inwestycyjne w tworzonych specjalnych strefach ekonomicznych i parkach technologicznych. Można sądzić, że relatywnie mniej korzystne opinie formułowałiby przedsiębiorcy związani prowadzoną działalnością ze wschodnią częścią województwa. Takie przypuszczenie potwierdzają wyniki sondażu przeprowadzonego w jednostkach samorządu terytorialnego. W przypadku kilkunastu ankietowanych gmin, urzednicy krytycznie odnieśli się do poziomu atrakcyjności inwestycyjnej swoich jednostek (oceny „niska” i „bardzo niska” stanowiły odpowiednio: 15,5% i 2,7% ogółu wskazań). To, że respondenci dostrzegli ten problem, powinno stać się podstawą zintensyfikowanych działań w tych gminach na rzecz podniesienia badanej atrakcyjności.

Porównanie opinii przedstawicieli samorządów z przedsiębiorcami zagranicznymi na temat czynników zachęcających/zniechęcających do dokonania inwestycji, pozwala zidentyfikować różnice w ocenie i zweryfikować osąd związany ze skutecznością działań podjętych przez JST na rzecz pozyskania inwestora. Wyniki konfrontacji zaprezentowano na wykresach 7 i 8. Zarówno przedsiębiorcy, jak i przedstawiciele samorządów gminnych wśród czynników zachęcających do dokonania inwestycji na terenie województwa wielkopolskiego wymieniali najczęściej: położenie geograficzne (odpowiednio 82,9% i 91,8% wskazań), sprzyjające otoczenie biznesu (odpowiednio 75,6% i 80,9%), kwalifikacje siły roboczej (odpowiednio 70,7% i 62,7%) oraz stan infrastruktury transportowej (odpowiednio 65,9% i 84,5%). Warto zauważyć, że poza jakością siły roboczej, którą obie grupy respondentów oceniły niemal jednakowo, większe znaczenie wymienionym czynnikom przypisali urzednicy gminni.

Położenie geograficzne, pełniące w przekonaniu ankietowanych pierwszoplanową rolę w pozyskaniu inwestora zagranicznego, jest wśród wskazanych jedynym czynnikiem zupeł-

nie niezależnym od gminy. Sąsiedztwo dużego miasta, położenie przygraniczne, występowanie wyjątkowych walorów naturalnych stymulują napływ nowych mieszkańców, inwestorów czy turystów. Mając świadomość takiego stanu rzeczy, przedstawiciele JST znacznie częściej niż przedsiębiorcy, doceniali rolę atrakcyjności turystycznej regionu i stanu środowiska naturalnego (odpowiednio 59,1% i 54,5% wskazań samorządowców wobec 17,1% i 22,0% wskazań inwestorów), nadając im nawet większą wagę niż potencjałowi przemysłu regionalnego, chłonności rynku czy lokalnym zachętom podatkowym.

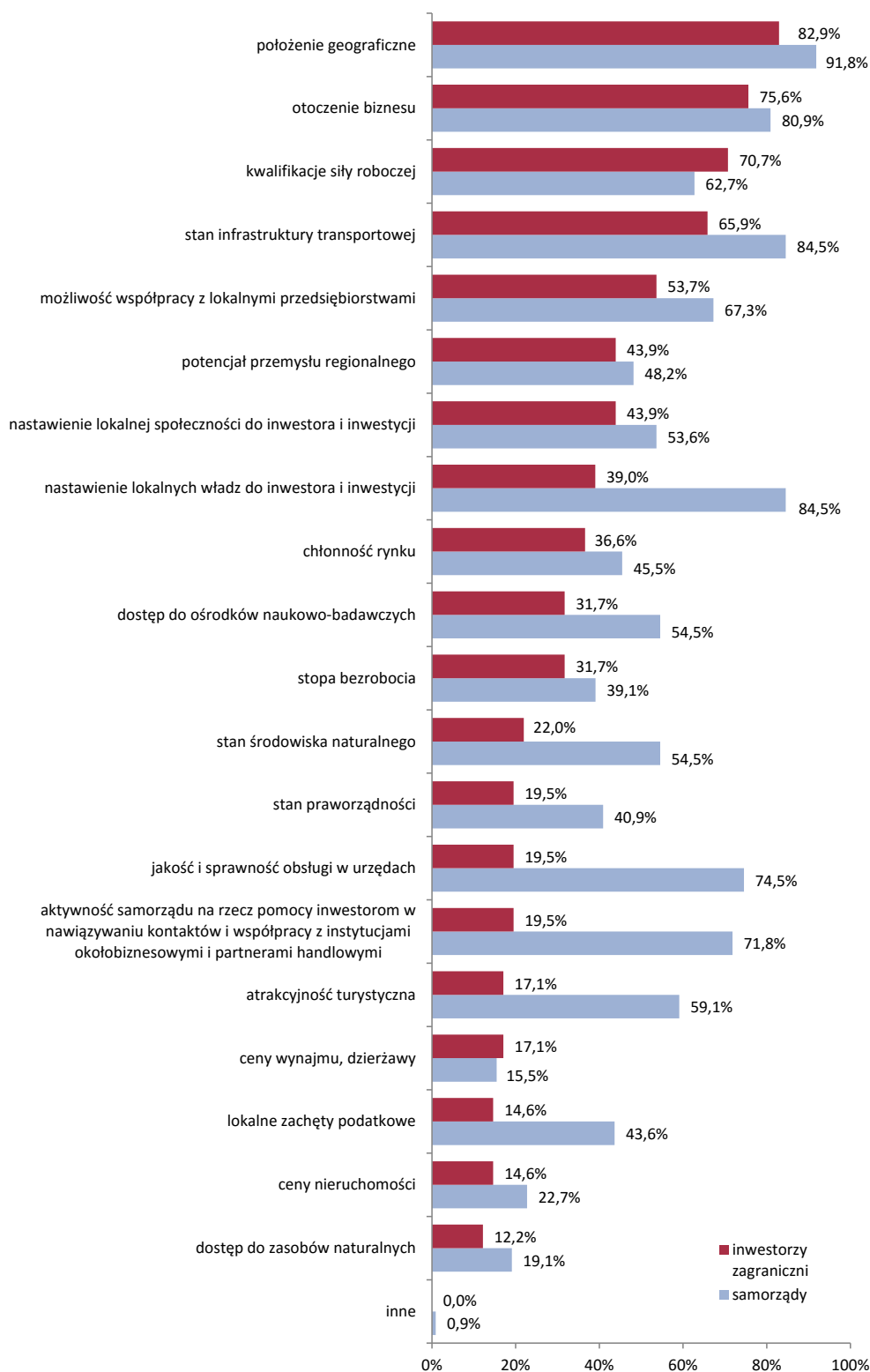
Wykres 6. Ocena atrakcyjności inwestycyjnej województwa wielkopolskiego w opinii przedsiębiorstw i jednostek samorządu terytorialnego

Źródło: wyniki badania.

Szybkość i fachowość obsługi inwestorów znacznie ułatwiają proces rozpoczęcia działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę w obcym kraju. Dlatego, istotne znaczenie w procesie stymulowania inwestycji, ankietowani przypisali sferze otoczenia biznesu, sprzyjającego poprawie efektywności gospodarczej i rozwoju przedsiębiorczości w regionie. Nie mniejszą rolę w pozyskiwaniu inwestorów zagranicznych pełnią same samorządy. Nastawienie lokalnych władz do inwestora i inwestycji (84,5% wskazań), jakość i sprawność obsługi w urzędach (74,5%) oraz aktywność samorządu na rzecz pomocy inwestorom (71,8%) były najczęściej wskazywanymi przez urzędników gminnych czynnikami zachęcającymi do podjęcia inwestycji, zależnymi tylko od nich samych i ściśle związanymi z działalnością JST. Ponieważ czynniki te znacznie słabiej zostały ocenione przez badane przedsiębiorstwa, można wnioskować, że przedstawiciele analizowanych samorządów zdają sobie sprawę z tego, jak istotną rolę odgrywają w procesie pozyskiwania inwestorów zagranicznych, jednak podejmowane przez nich działania wymagają doskonalenia i/lub intensyfikowania. Warto zwrócić uwagę, że o chęci i zakresie współpracy z zagranicznymi przedsiębiorcami decyduje między innymi styl polityki prowadzonej przez wójta/burmistrza/prezydenta, co znajduje odzwierciedlenie

Wykres 7. Czynniki zachęcające do dokonania inwestycji na terenie województwa wielkopolskiego w opinii przedsiębiorstw i jednostek samorządu terytorialnego

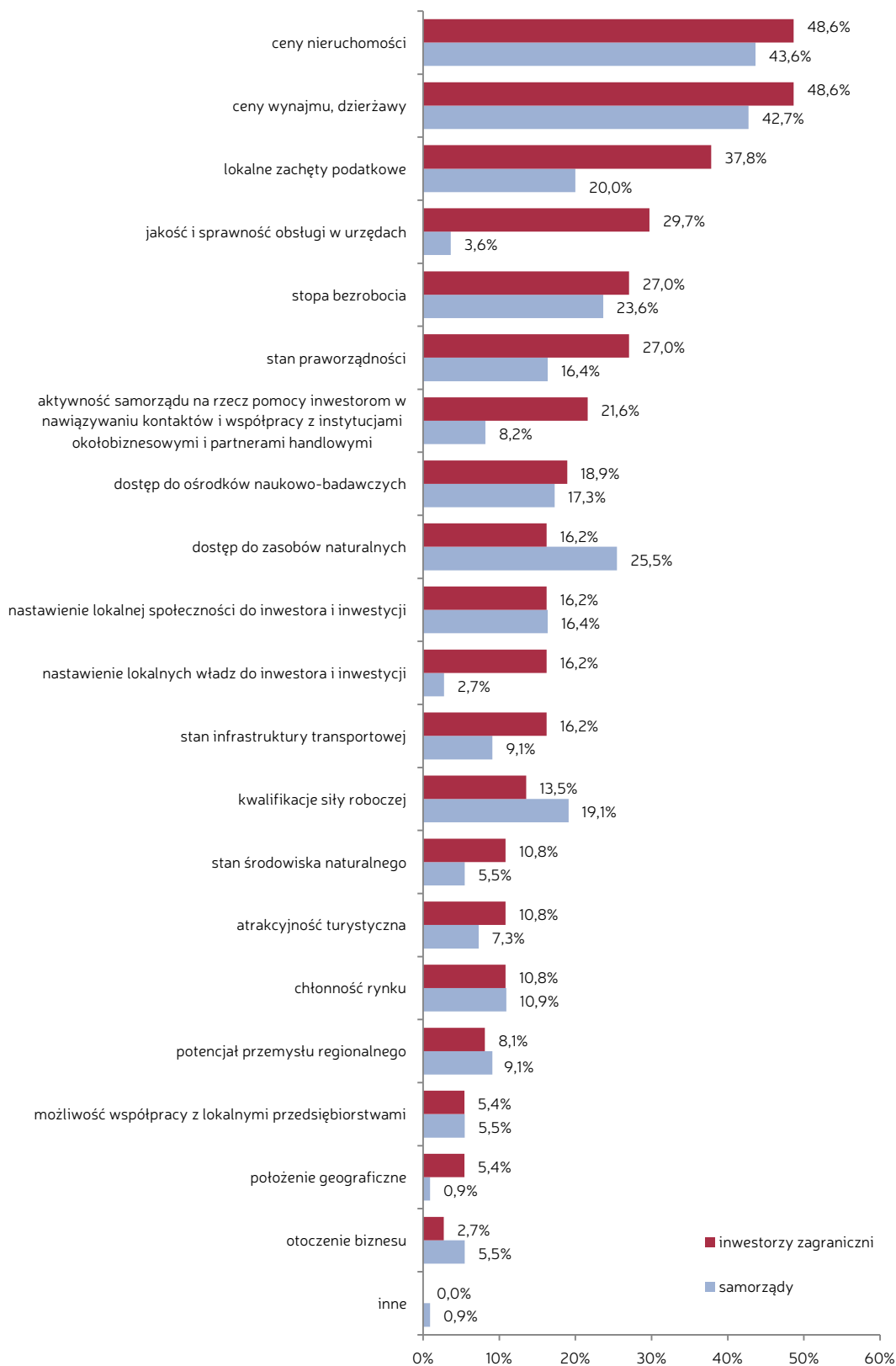
Uwagi: odpowiedzi nie sumują się do 100%, gdyż ankietowani mogli wskazać więcej niż jedną opcję.

Źródło: wyniki badania.

w realizowanej polityce finansowej i wiąże się np. z wielkością środków przeznaczanych na promocję gminy za granicą. W opinii samorządów ważnymi czynnikami stymulującymi inwestycje zagraniczne były również: możliwość współpracy z lokalnymi przedsiębiorstwami (67,3% wskazań), nastawienie lokalnej społeczności do inwestora i inwestycji (53,6%) oraz dostęp do ośrodków naukowo-badawczych (54,5%). Zwrócili na nie uwagę także sami przedsiębiorcy, bardziej doceniając jednak znaczenie typowych czynników zasobowo-kosztowych, takich jak kwalifikacje siły roboczej i stan infrastruktury transportowej.

Wśród czynników zniechęcających do dokonania inwestycji zarówno przedsiębiorcy zagraniczni, jak i przedstawiciele samorządów najczęściej wymieniali ceny nieruchomości (odpowiednio 48,6% i 43,6% wskazań), ceny najmu/dzierżawy (odpowiednio 48,6% i 42,7% wskazań), lokalne zachęty podatkowe (odpowiednio 37,8% i 20,0% wskazań) oraz stopę bezrobocia (odpowiednio 27,0% i 23,6% wskazań). Są to czynniki w dużej mierze niezależne od gminy. Ceny nieruchomości zarówno mieszkalnych, jak i gruntów od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej systematycznie wzrastają, co powoduje zwiększenie kosztów prowadzonej działalności gospodarczej i zmniejsza atrakcyjność inwestycyjną regionu. Znalazło to potwierdzenie w opinii blisko połowy respondentów. Stosowane przez gminy lokalne zachęty podatkowe okazały się czynnikiem zniechęcającym do inwestowania dla co trzeciego przedsiębiorstwa i co czwartej JST. Faktem jest, że samorząd ma niewielkie możliwości wpływania na wysokość opodatkowania, którego wymiar (np. podatek od czynności cywilnoprawnych) lub maksymalny i minimalny pułap, najczęściej ustala ustawodawca. Warto również podkreślić, że na koszty prowadzonej działalności gospodarczej w większym stopniu niż podatki i opłaty lokalne wpływają stawki podatków zasilających budżet centralny, takich jak np. VAT czy CIT. Wśród czynników zniechęcających do podejmowania inwestycji w województwie wielkopolskim wskazano również relatywnie niską stopę bezrobocia. W październiku 2015 roku wysokość stopy bezrobocia w regionie wynosiła 6,1% (<http://poznan.stat.gov.pl/>, 9.12.2015r.) i była o 3,5 punktu procentowego niższa niż średnio w Polsce, natomiast to wysoki poziom stopy bezrobocia powoduje, że pracodawcy dyktują warunki na rynku pracy poprzez oferowane stawki wynagrodzeń i pozapłacowe warunki pracy. W opinii inwestorów istotnymi czynnikami zniechęcającymi do lokaty kapitału w województwie wielkopolskim były również jakość i sprawność obsługi w urzędach (29,7% wskazań), stan praworządności (27,0%) oraz aktywność samorządu na rzecz pomocy inwestorom (21,6%). Należy zauważyć, że odsetek przedstawicieli JST wskazujących te czynniki zniechęcające, był znacznie mniejszy (różnica wynosiła odpowiednio 26,1; 10,6 i 13,4 punktów procentowych). W tej grupie respondentów większą wagę przywiązywano do dostępu do zasobów naturalnych oraz kwalifikacji siły roboczej. Odpowiednio co czwarty i co piąty urzędnik gminny uznał te czynniki za zniechęcające do podejmowania inwestycji zagranicznych. Chociaż dostęp do zasobów naturalnych może ograniczać podejmowanie inwestycji na określonym obszarze, z uwagi na prawne formy ochrony przyrody, żaden z badanych przedsiębiorców nie wskazał na taką barierę inwestowania. Jakość siły roboczej stanowiła z kolei czynnik zniechęcający do zrealizowania inwestycji dla co szóstego przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego.

Wykres 8. Czynniki zniechęcające do dokonania inwestycji na terenie województwa wielkopolskiego w opinii przedsiębiorstw i jednostek samorządu terytorialnego

Uwagi: odpowiedzi nie sumują się do 100%, gdyż ankietowani mogli wskazać więcej niż jedną opcję.

Źródło: wyniki badania.

The background image is a low-angle shot of industrial equipment. A large, highly reflective stainless steel pipe runs diagonally from the bottom left towards the center. In the background, a tall, cylindrical distillation column with a metal walkway and railings extends towards the top of the frame. The sky is a clear, deep blue.

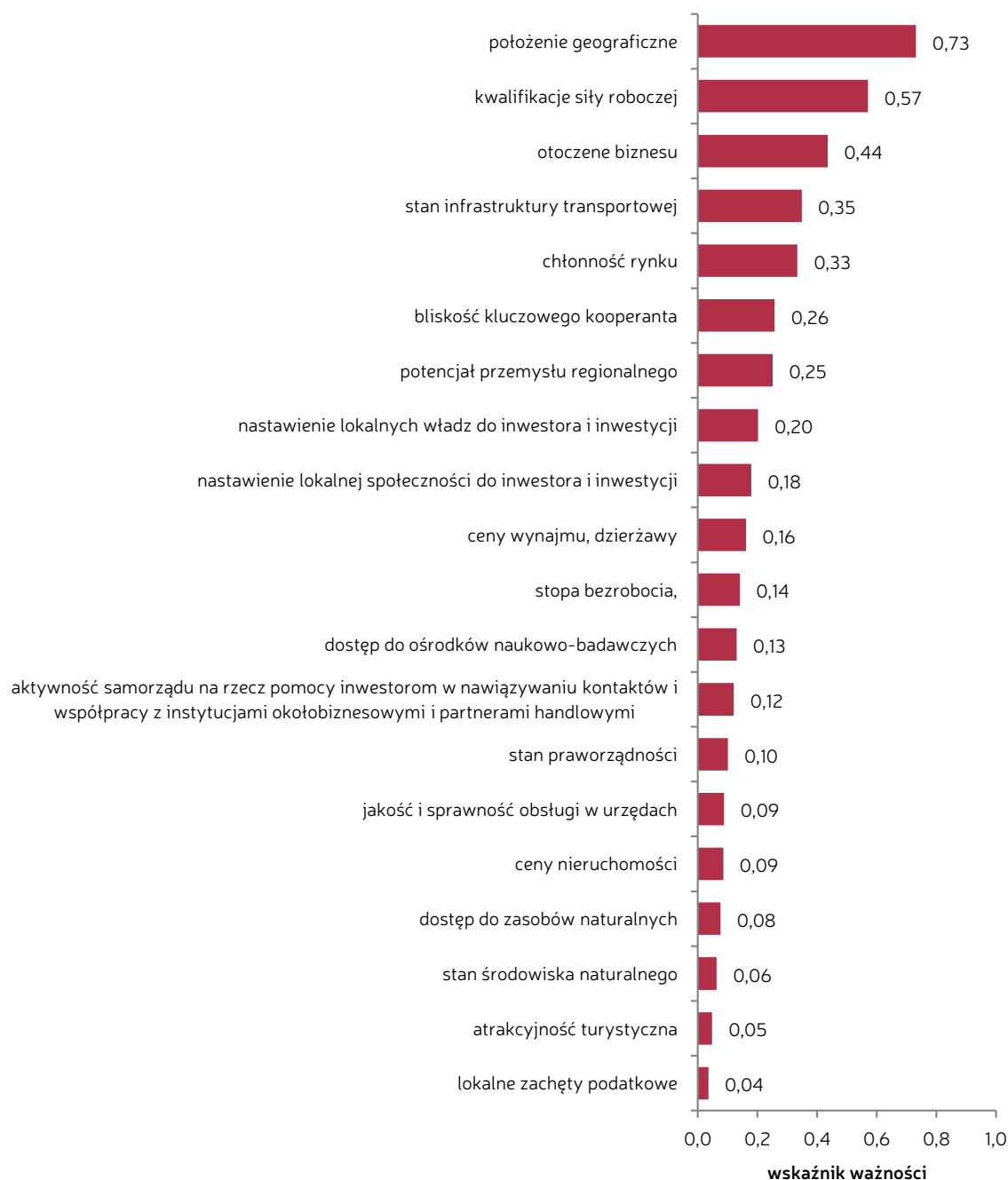
5.

DETERMINANTY WYBORU
WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO
JAKO MIEJSCA
LOKALIZACJI INWESTYCJI
ZAGRANICZNYCH

Dokonując oceny atrakcyjności inwestycyjnej regionu należy zidentyfikować czynniki, które decydują o jego wyborze przez inwestorów zagranicznych jako miejsca lokaty kapitału. Optymalna z punktu widzenia danego przedsiębiorstwa kombinacja czynników lokalizacyjnych przekładać się bowiem będzie na konkretne decyzje inwestycyjne. Znajomość tych czynników jest niezbędna do planowania i prowadzenia skutecznej polityki rozwoju lokalnego, zmierzającej do zwiększenia poziomu atrakcyjności inwestycyjnej regionu i pozyskania inwestorów zagranicznych.

W opinii przedsiębiorców najistotniejszym czynnikiem, determinującym wybór województwa wielkopolskiego jako miejsca lokalizacji ich inwestycji było dogodne położenie geograficzne (wskaźnik ważności – 0,73) wynikające z tranzytowego położenia województwa, zarówno w skali kraju, jak i Europy (wykres 9). Na kolejnych miejscach znalazły się kwalifikacje siły roboczej (0,57), otoczenie biznesu (0,44), stan infrastruktury transportowej (0,35) oraz chłonność rynku (0,33). Relatywnie wysoką ocenę przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym uzyskały ponadto takie czynniki, jak: bliskość kluczowego kooperanta (0,26), potencjał przemysłu regionalnego (0,25) oraz – co niezwykle ważne – nastawienie lokalnych władz oraz lokalnej społeczności do inwestora i inwestycji (odpowiednio 0,20 i 0,18). Nieco mniejsze znaczenie przypisano cenom wynajmu i dzierżawy (0,16), stopie bezrobocia (0,14), dostępowi do ośrodków naukowo-badawczych (0,13) oraz aktywności samorządu na rzecz pomocy inwestorom (0,12), które w zbudowanym rankingu ważności uplasowały się odpowiednio na miejscach od dziesiątego do trzynastego. Wśród mniej ważnych czynników determinujących podjęcie inwestycji w województwie wielkopolskim badani przedsiębiorcy wymieniali: stan praworządności, jakość i sprawność obsługi w urzędach, ceny nieruchomości i dostęp do zasobów naturalnych, najniższą ocenę przyznając stanowi środowiska naturalnego, atrakcyjności turystycznej i lokalnym zachętom podatkowym.

Wykres 9. Determinanty wyboru województwa wielkopolskiego jako miejsca lokalizacji inwestycji zagranicznych w opinii przedsiębiorstw

Uwagi: wartość liczbową wskaźnika ważności została obliczona według formuły:

$$W = \frac{\sum_{i=1}^k n_i w_i}{k \cdot N}$$

gdzie: W – wskaźnik ważności; i – indeks oceny; n_i – liczba wskazań danego czynnika na i-tym miejscu; k – maksymalna ocena w skali od 1 do k (wskazanie kolejności czynników oznaczało przypisanie im ocen w odwrotnej kolejności); N – liczba respondentów, którzy udzielili odpowiedzi na pytanie; w_i – ocena odpowiadająca miejscu czynnika i.

Źródło: wyniki badania.

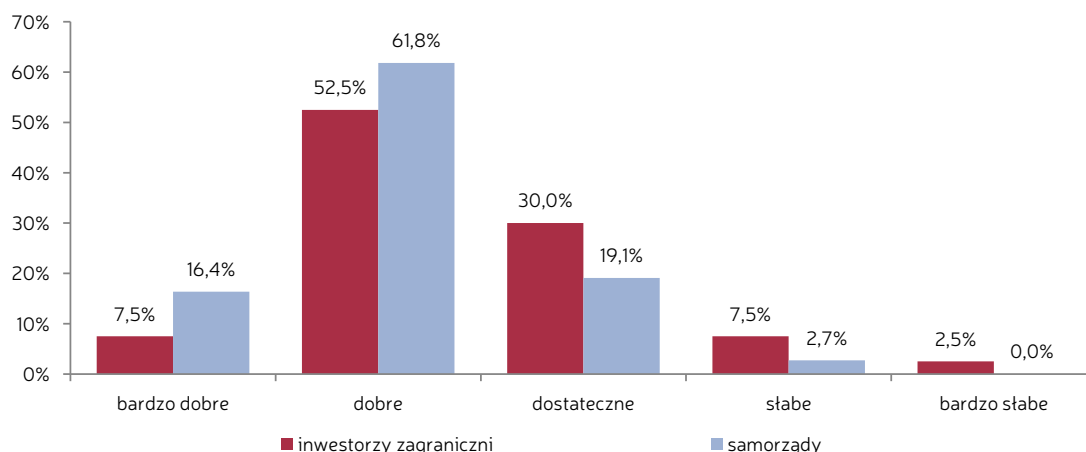

6.

OCENA PRZYGOTOWANIA WŁADZ SAMORZĄDOWYCH WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO DO WSPÓŁPRACY ZPRZEDSIĘBIORSTWAMI Z UDZIAŁEM KAPITAŁU ZAGRANICZNEGO

Sprawdzeniem efektywności polityki inwestycyjnej prowadzonej w samorządzie gminnym wobec inwestora zagranicznego może być ocena przygotowania władz samorządowych do współpracy z takim przedsiębiorcą. Na podstawie przeprowadzonego badania można stwierdzić, że samorządowcy bardzo korzystnie ocenili swoje przygotowanie do współpracy z inwestorem zagranicznym, co jest dobrym prognostykiem odnośnie napływu kapitału zagranicznego do województwa wielkopolskiego. Aż 61,8% respondentów wskazało ocenę „dobrą”, 19,1% „dostateczną”, a 16,4% „bardzo dobrą” (wykres 10). Tę najwyższą notę podzieliło jednak zaledwie 7,5% uczestniczących w badaniu przedsiębiorstw. Jako „dobre” i „dostateczne” przygotowanie władz samorządowych do współpracy z przedsiębiorstwami z kapitałem zagranicznym oceniło odpowiednio 52,5% i 30,0% ankietowanych przedsiębiorstw. Odmienne opinie respondentów dotyczyły również not najniższych. O ile niekorzystną („słabą” lub „bardzo słabą”) dla władz samorządowych ocenę wystawił co dziesiąty uczestniczący w badaniu inwestor, o tyle do niewystarczającego przygotowania do współpracy z przedsiębiorstwami z udziałem kapitału zagranicznego, przyznało się zaledwie kilku przedstawicieli JST, co determinowało potrzebę podjęcia działań na rzecz jego poprawy. Konfrontując przedstawione oceny można zauważyć, że samoocena JST dotycząca ich przygotowania do współpracy z inwestorami zagranicznymi była wyższa w porównaniu z ocenami przedsiębiorstw. Pozytywnie („dobrze” i „bardzo dobrze”) swoje przygotowanie do współpracy z inwestorami oceniło łącznie 78,2% przedstawicieli władz samorządowych, przy czym opinia ta znalazła potwierdzenie tylko wśród 60,0% ankietowanych przedsiębiorstw.

Wykres 10. Ocena przygotowania władz samorządowych województwa wielkopolskiego do współpracy z przedsiębiorstwami z udziałem kapitału zagranicznego w opinii przedsiębiorstw i jednostek samorządu terytorialnego

Źródło: wyniki badania.

7.

ZNACZENIE
BEZPOŚREDNICH
INWESTYCJI
ZAGRANICZNYCH
DLA WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO

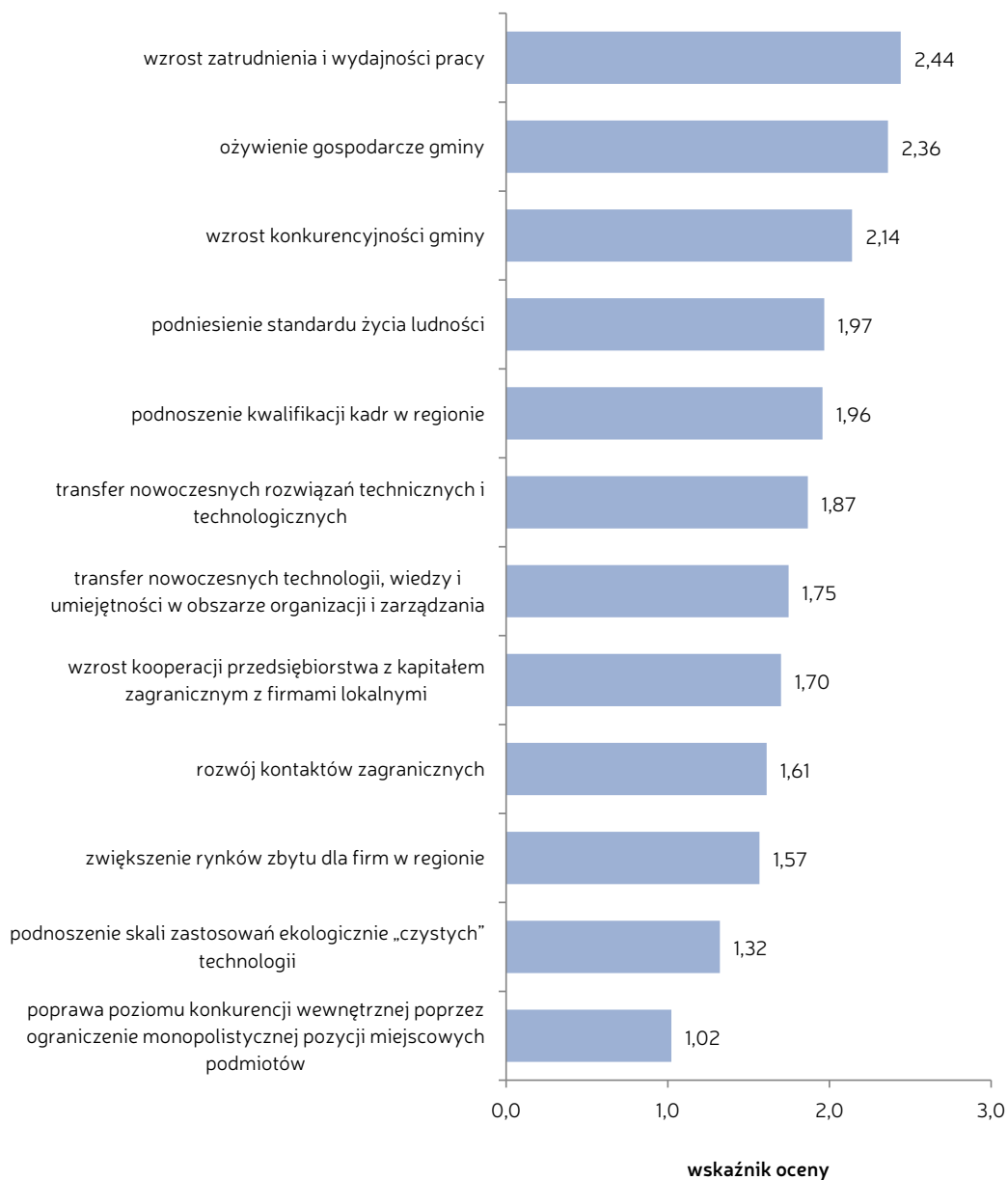

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne, pomimo że przez część polskich przedsiębiorców (oba-
wiających się wywieranej przez inwestorów zagranicznych presji konkurencyjnej) uznawane
są za zagrożenie, zaliczane są jednak do determinant rozwoju lokalnego. Mogą o tym świad-
czyć między innymi opinie urzędników gmin województwa wielkopolskiego, na terenie któ-
rych funkcjonują przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego. Ich zdaniem działal-
ność tych podmiotów przynosi korzyści, szczególnie w obszarze zatrudnienia (wskaźnik waż-
ności – 2,44) (wykres 11).

Problematyka zwiększania miejsc pracy jest szczególnie istotna na terenach peryferyj-
nych, cechujących się monofunkcyjną gospodarką opartą na przemyśle, w którym, albo przez
stosowanie nowych technologii prowadzących do wzrostu wydajności zmniejsza się liczba
miejsc pracy, albo też przemysł ten „nie wytrzymuje” konkurencji innych państw, szczegól-
nie azjatyckich i upada. Obecność przedsiębiorstw zagranicznych stwarza szanse utrzymania
lub zwiększenia liczby dostępnych miejsc pracy, co z kolei wpływa na wzrost produktu krajo-
wego brutto i dochodów rozporządzalnych ludności, stymulując popyt i stając się podstawą
ożywienia gospodarczego, które również wskazywane jest jako jedna z najważniejszych ko-
rzyści z napływu BIZ (wskaźnik ważności 2,36). Ponadto, urzędnicy zwrócili uwagę na fakt
wzrostu konkurencyjności gminy (trzecia korzyść pod względem wartości wskaźnika ważno-
ści). Każdy nowy inwestor, w tym zagraniczny, prowadzący działalność na terenie gminy, staje
się płatnikiem podatków lokalnych, które dalej mogą być przeznaczone na inwestycje służące
podniesieniu standardu życia mieszkańców (czwarte miejsce pod względem wartości wskaź-
nika ważności). Co interesujące, relatywnie rzadziej zagraniczny inwestor jest postrzegany
przez urzędników badanych gmin jako partner, dzięki któremu nawiązane zostaną szersze
kontakty zagraniczne (wskaźnik ważności – 1,61). Warto podkreślić, że wielkopolscy urzędni-
cy gminni zwrócili uwagę na korzyść związaną z transferem nowoczesnych rozwiązań tech-
nologicznych i technicznych, które stymulują postęp techniczny i innowacyjność. Za najmniej
znaczącą korzyść uznali z kolei poprawę poziomu konkurencyjności wewnętrznej (wskaźnik
ważności – 1,02).

Pracownicy samorządowi ocenili również zagrożenia, jakie działalność przedsiębiorstw
z udziałem kapitału zagranicznego przynosi JST. Wyniki zaprezentowano na wykresie 12.
Zagraniczni inwestorzy uznawani są za zbyt silną konkurencję dla lokalnych przedsiębiorców
(wskaźnik ważności – 1,54), która może doprowadzić do wystąpienia lokalnego monopolu fir-
my zagranicznej (wskaźnik ważności – 1,48). Taka sytuacja może zajść również w przypad-
ku stosowania przez zagranicznych inwestorów nieuczciwych praktyk (wskaźnik ważności
– 1,38). Wynika to z faktu, że przedsiębiorcy wchodzący na zagraniczny rynek w celu po-
zyskania klientów, stosują zachęty cenowe (sprzedając produkty nawet po cenie dumpingowej),
a oferując wyższe wynagrodzenia skutecznie przyciągają wykwalifikowanych pracowników
zatrudnionych do tej pory w firmach bez udziału kapitału zagranicznego. W efekcie takie dzia-
łania prowadzą do ograniczenia produkcji krajowej, a w skrajnych przypadkach do likwidacji
rodzimych przedsiębiorstw. Wśród zagrożeń płynących z działalności inwestora zagranicz-
nego urzędnicy gminni wskazali również możliwość wystąpienia zjawiska transferu wysoko
kwalifikowanej kadry lokalnej do centrali firm zagranicznych – tzw. drenaż mózgów (wskaź-
nik ważności – 1,28). Poza tym, respondenci zwrócili uwagę na możliwość pogorszenia sta-
nu środowiska naturalnego w wyniku wprowadzania tzw. „brudnych technologii”. Za najmniej
znaczące zagrożenie uznano natomiast wzrost bezrobocia w wyniku zastosowania kapita-
łochłonnych technologii (wskaźnik ważności – 0,90).

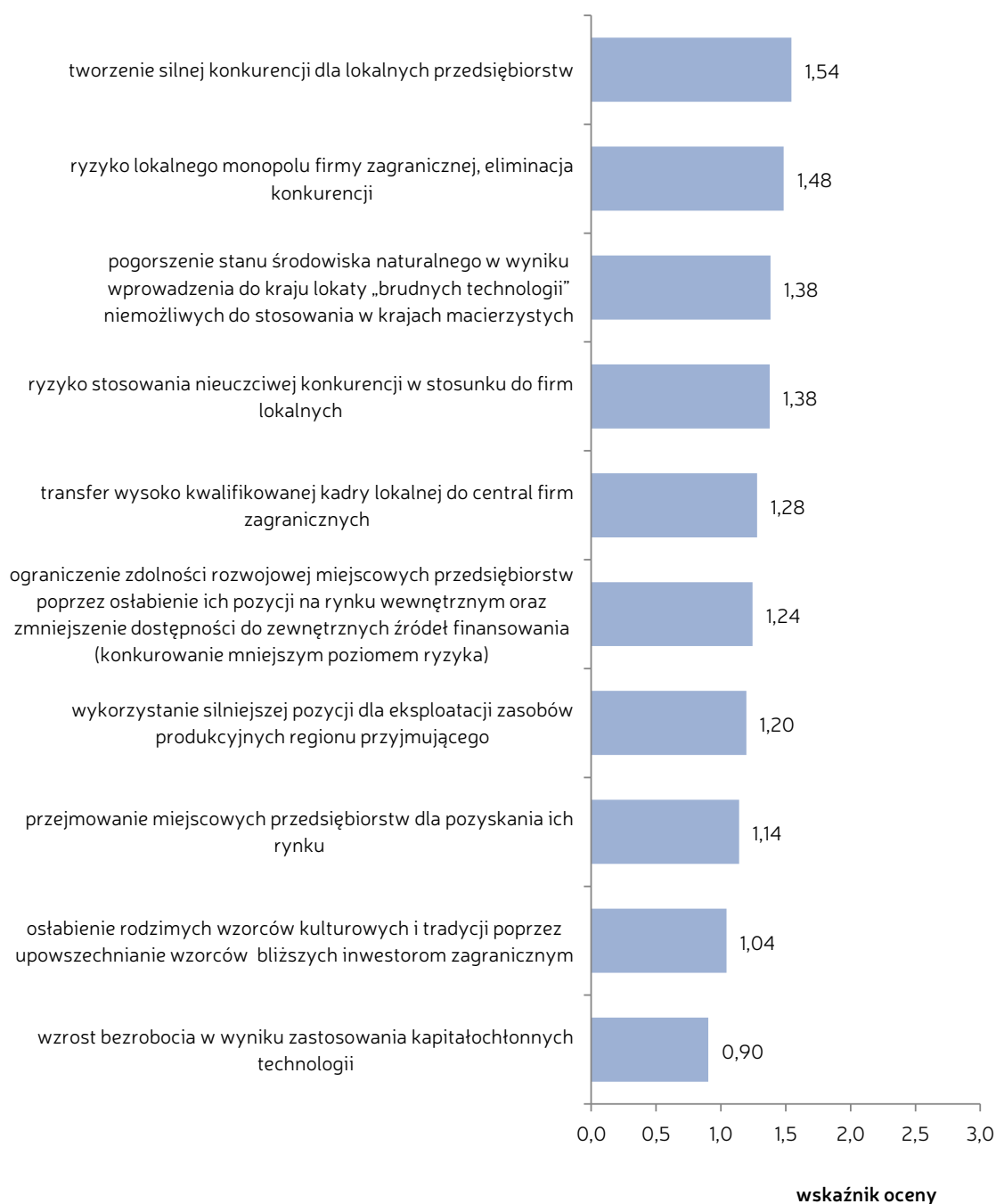
Wykres 11. Ocena korzyści jakie działalność przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego przynosi gminom w opinii jednostek samorządu terytorialnego

Uwagi: respondenci oceniali poszczególne czynniki, posługując się skalą: 3 – ocena wysoka, 2 – ocena średnia, 1 – ocena niska oraz 0 w przypadku, gdy wymieniony czynnik nie wystąpił. Wartość liczbowa wskaźnika obliczono jako średnią arytmetyczną ważoną.

Źródło: wyniki badania.

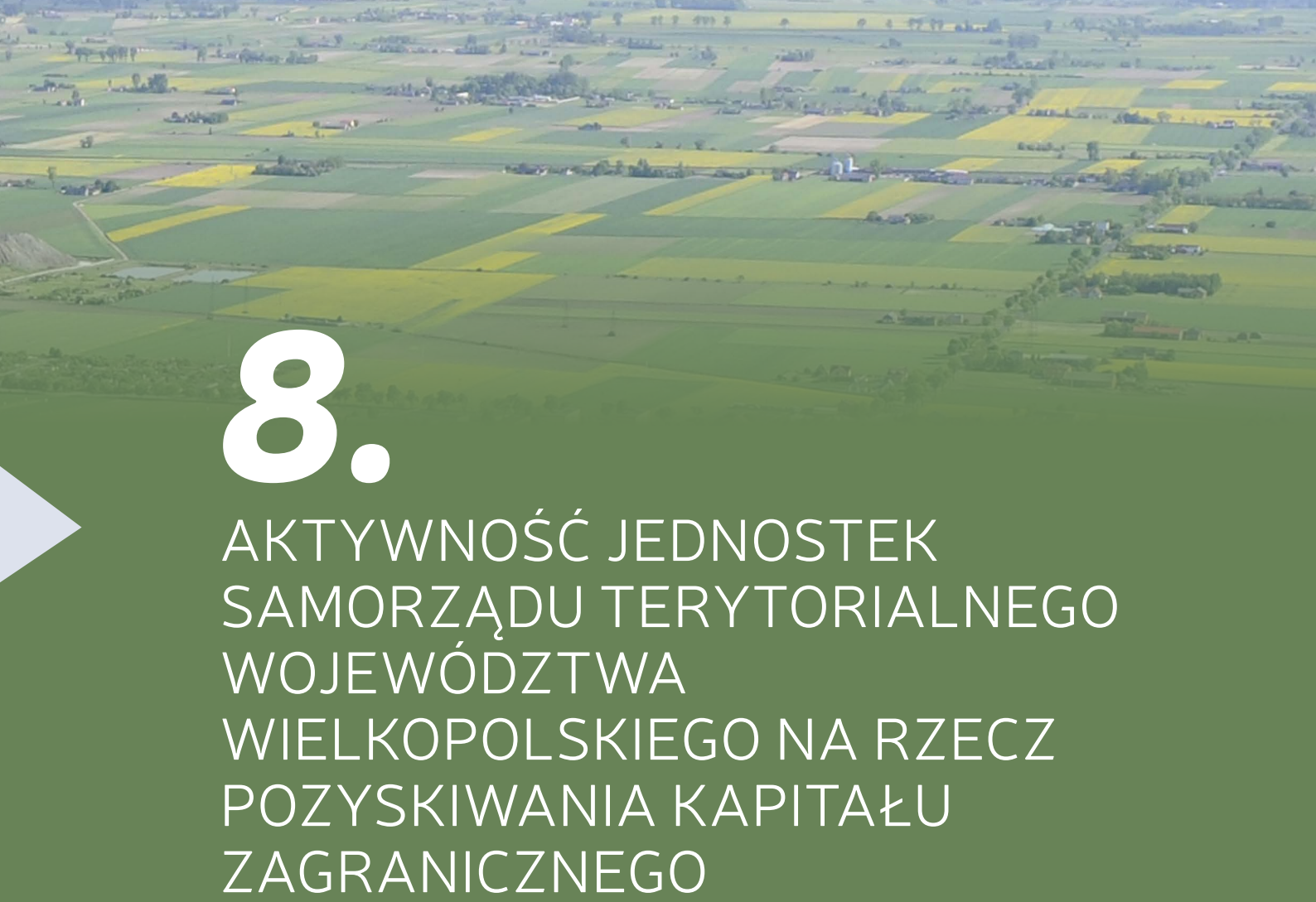
Wykres 12. Ocena zagrożeń jakie działalność przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego przynosi gminom w opinii jednostek samorządu terytorialnego

Uwagi: respondenci oceniali poszczególne czynniki, posługując się skalą: 3 – ocena wysoka, 2 – ocena średnia, 1 – ocena niska oraz 0 w przypadku, gdy wymieniony czynnik nie wystąpił. Wartość liczbowa wskaźnika obliczono jako średnią arytmetyczną ważoną.

Źródło: wyniki badania.

Podsumowując wyniki przeprowadzonego badania można stwierdzić, że w opiniach przedstawicieli samorządów przeważa pozytywna ocena wpływu działalności przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego na rozwój lokalny. Wartości wskaźników ważności dla korzyści ukształtowały się na wyższym poziomie niż dla zagrożeń. Według respondentów, napływ BIZ pobudza lokalną gospodarkę, szczególnie pozytywnie oddziałując na rynek pracy. Jednocześnie, najwyższy poziom ryzyka związany z działalnością inwestorów zagranicznych dotyczy utrudnionego funkcjonowania lokalnych przedsiębiorców. O korzyściach wynikających z pozyskania inwestora zagranicznego przez jednostkę samorządową świadczy także chęć pozyskania przedsiębiorcy z zagranicy wyrażona przez ponad 90,0% respondentów. Jednak tylko w przypadku połowy ankietowanych gmin, przygotowano ofertę dotyczącą możliwości inwestycyjnych w gminie. Co więcej, najczęściej powstała ona w ostatnich kilku latach. Tylko w przypadku kilku jednostek taką ofertę przygotowano już w latach 90-tych, dzięki czemu współpraca z zagranicznymi inwestorami w tych gminach ma długoletnią tradycję opartą na wypracowanych wcześniej standardach obsługi takich przedsiębiorców.

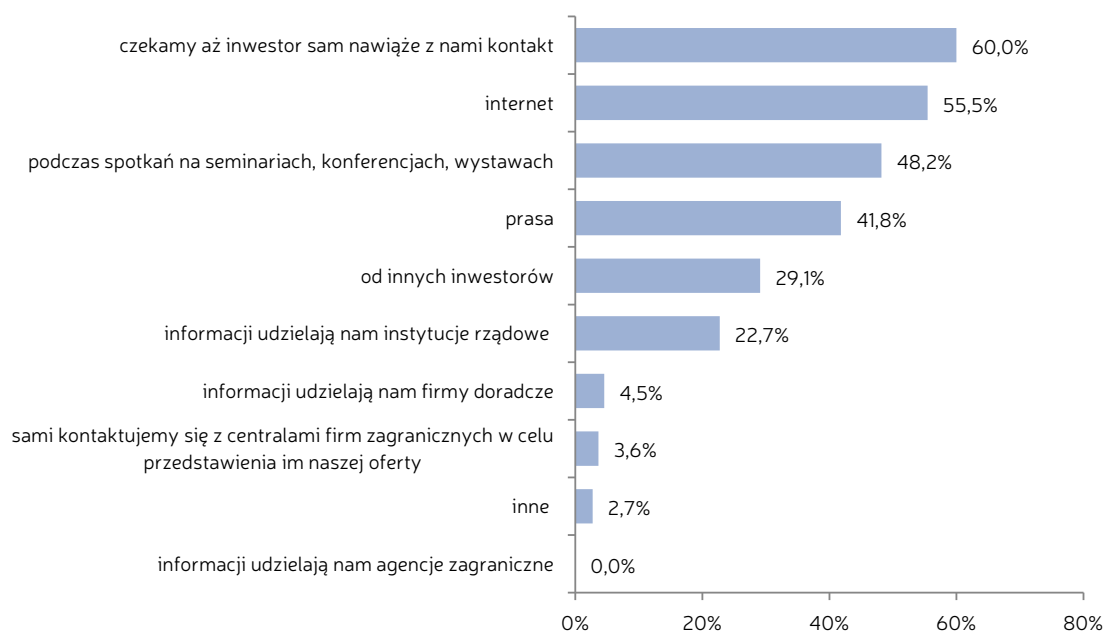
8.

AKTYWNOŚĆ JEDNOSTEK
SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO
WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO NA RZECZ
POZYSKIWANIA KAPITAŁU
ZAGRANICZNEGO

Rozwój przedsiębiorczości na terenie danej gminy wymaga podjęcia aktywności ze strony władz lokalnych. Pierwszym krokiem w celu przyciągnięcia zagranicznego inwestora jest pozyskanie informacji o nim. Aż 60,0% badanych urzędników gmin województwa wielkopolskiego uznało, że inwestor powinien sam nawiązać kontakt z urzędem gminy (wykres 13). Taki wynik budzi obawę o liczbę i jakość działań podjętych na terenie gmin, prowadzących do wzrostu przedsiębiorczości dzięki pozyskaniu inwestora z „zewnątrz”.

Wykres 13. Źródła informacji o potencjalnych inwestorach zagranicznych według jednostek samorządu terytorialnego województwa wielkopolskiego

Uwagi: odpowiedzi nie sumują się do 100%, gdyż ankietowani mogli wskazać więcej niż jedną opcję.

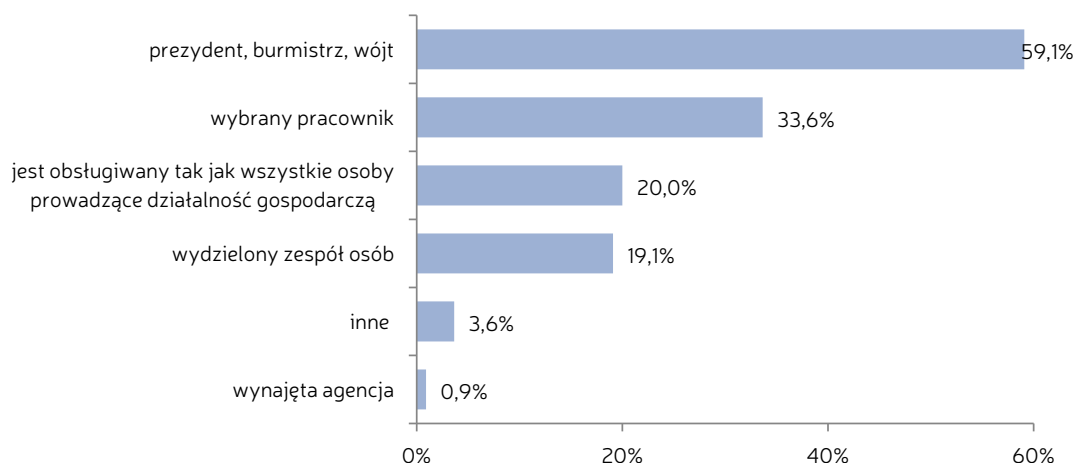
Źródło: wyniki badania.

W przypadku pozostałych źródeł informacji o potencjalnych inwestorach zagranicznych, wskazywanych łącznie znacznie częściej, należy zaznaczyć, że wiązały się one z czynną postawą władz samorządowych. Wśród najczęściej wymienianych znalazły się: Internet (55,5%), spotkania, konferencje i wystawy (48,2%) oraz prasa (41,8%). O ile przygotowanie przez urzędników seminariów, konferencji i imprez wystawienniczych wymaga znacznego wysiłku organizacyjnego, o tyle Internet, obok prasy, stał się tradycyjnym kanałem przepływu informacji, o niemal nieorganicznym zasięgu. Za zastanawiające należy uznać to, że źródła informacji o inwestorach, które powinny być bardzo przydatne dla przedstawicieli samorządów, w rzeczywistości były przez nich wykorzystywane marginalnie. Do tego typu kanałów informacyjnych można zaliczyć informacje pozyskane dzięki wyspecjalizowanym w tym zakresie instytucjom rządowym (22,7%) oraz firmom doradczym (4,5%). Nieliczni urzędnicy gminni, jako szczególnie istotne źródła informacji o potencjalnych inwestorach zagranicznych

wskazywali: Polską Agencję Inwestycji Zagranicznych (PAIIZ) oraz Centra Obsługi Inwestora i Eksportera (COLiE). Z możliwości pozyskania inwestora poprzez zaangażowanie firmy doradczej, nie skorzystała żadna gmina. W przypadku części badanych gmin, urzędnicy korzystali z wcześniej nawiązanych kontaktów z inwestorami i poprzez te znajomości próbowali nawiązać kontakt z kolejnymi. Wybór takiego kanału przepływu informacji *gmina-inwestor* możliwy jest tylko tam, gdzie wcześniej nawiązano i podtrzymuje się nadal dobre wzajemne relacje. Zaledwie w trzech gminach (1,0% respondentów) podkreślono znaczenie ambasad na rzecz pozyskania inwestorów zagranicznych.

Władze gmin konkurując o pozyskanie inwestora, muszą najpierw nawiązać z nim kontakt, a potem przekonać do podjęcia inwestycji właśnie na terenie swojej gminy. Zdaniem respondentów, fachowa i sprawna obsługa inwestorów jest równie ważna jak ich wyszukiwanie. W przypadku bowiem aż 59,1% badanych jednostek za obsługę inwestorów zagranicznych odpowiedzialny jest prezydent, burmistrz lub wójt, co oznacza, że tym obowiązkiem obarczona jest najważniejsza osoba w urzędzie gminy (wykres 14). Świadczy to o nadaniu wysokiej rangi relacjom nawiązanym z zagranicznymi przedsiębiorcami. W co trzeciej badanej jednostce za wspomniane kontakty odpowiedzialny jest jeden pracownik, a w 19,1% badanych JST wydzielony zespół pracowników. W co piątej gminie zagraniczny inwestor jest obsługiwany w taki sam sposób jak krajowi przedsiębiorcy. Może to wynikać z dwóch przyczyn. Po pierwsze, w części gmin nie wykazano w ogóle zainteresowania pozyskaniem zagranicznego inwestora, co najprawdopodobniej wynika z nieuświadomienia sobie korzyści płynących z tego tytułu. Po drugie, przyczyną takiego stanu rzeczy może być brak środków finansowych, który nie tylko uniemożliwia powołanie specjalnej komórki ds. obsługi inwestora zagranicznego, ale również oddelegowanie obsługi poza gminę przez wynajęcie wyspecjalizowanej agencji, z usług której korzysta zaledwie 0,9% respondentów.

Wykres 14. Agendy (osoby) odpowiedzialne za obsługę inwestorów zagranicznych w urzędach gmin województwa wielkopolskiego

Uwagi: odpowiedzi nie sumują się do 100%, gdyż ankietowani mogli wskazać więcej niż jedną opcję.

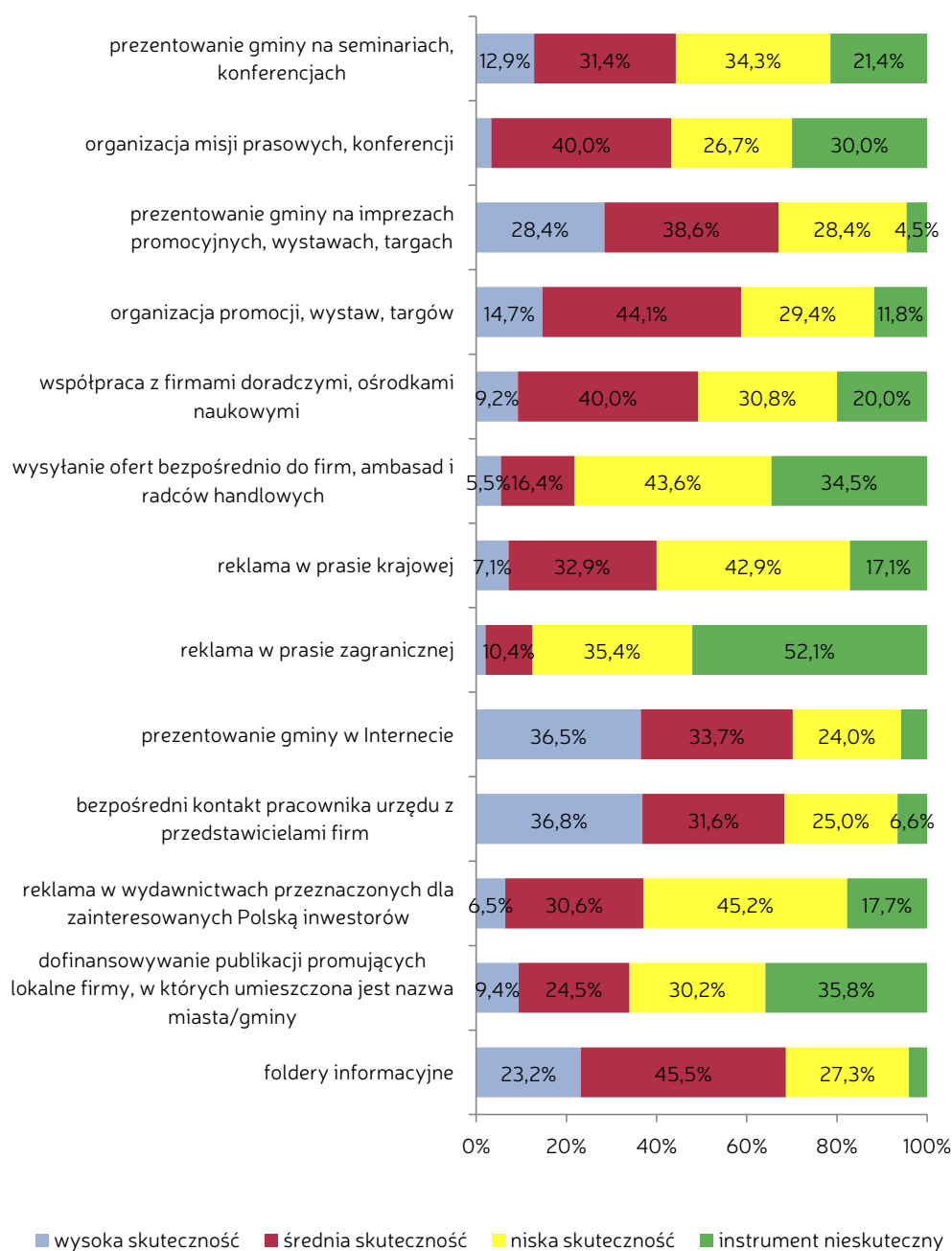
Źródło: wyniki badania.

Biorąc pod uwagę wspomniane wyżej ograniczone możliwości finansowe gmin oraz poziom efektywności wydanych środków budżetowych bardzo ważna jest ocena skuteczności instrumentów promocji gminy. Za najbardziej skuteczny kanał promocji w opinii ankietowanych urzędników uznano prezentowanie gminy w Internecie (70,2% respondentów wskazało, że jest to instrument średnio lub wysoko skuteczny) (wykres 15). Z pewnością jest to związane z powszechnością wykorzystania i szerokim zasięgiem tego kanału informacji. Dodatkowo wykorzystaniu Internetu sprzyjają stosunkowo niskie nakłady finansowe związane z prezentacją on-line gminy. Nieco tylko mniej skutecznym instrumentem promocji gminy okazał się bezpośredni kontakt upoważnionego pracownika Urzędu z przedstawicielami firm. Noty „wysoko skuteczny” i „średnio skuteczny” wystawiło w sumie 68,4% przedstawicieli jednostek samorządowych, co oznacza, że działania urzędników gminnych na rzecz promocji są oceniane jako stosunkowo efektywne. W badanych JST wykorzystuje się również możliwość zaprezentowania walorów gminy podczas wystaw i targów, przy czym urzędnicy wyżej oceniają te, w których tylko uczestniczą niż te, które dodatkowo sami organizują. W przypadku tych kanałów promocji, co najmniej średnie noty wystawiło odpowiednio 67,0% i 58,8% respondentów. Świadczy to o wysokiej ocenie profesjonalizmu spotkań organizowanych przez wyspecjalizowane w tym zakresie jednostki.

Relatywnie mniej skutecznym instrumentem promocji są foldery informacyjne, których skuteczność oceniono na ogół jako średnią (45,5%). Foldery dostarczają tych samych informacji co Internet, jednak ich druk i potrzeba kolportowania powodują, że są relatywnie droższe. Średnio skutecznym instrumentem promocji jest współpraca z firmami doradczymi i ośrodkami naukowymi, a za mało skuteczne uważane jest wysyłanie ofert bezpośrednio do firm, ambasad i radców handlowych. Biorąc pod uwagę fakt, że akurat te jednostki specjalizują się w nawiązywaniu kontaktów międzynarodowych uzyskane wyniki należy uznać za zaskakujące. Jako najmniej skuteczne instrumenty promocji wymieniono reklamę w prasie zagranicznej i dofinansowanie publikacji promocyjnych lokalnych firm. W pierwszym przypadku 52,1% respondentów oceniło ten instrument jako nieskuteczny, a w drugim tę odpowiedź wskazało 35,8% urzędników badanych gmin.

W kwestionariuszu ankietowym poruszono również kwestię czerpania doświadczenia ze współpracy z innymi gminami w zakresie nawiązywania kontaktów z inwestorami zagranicznymi. Przeprowadzone badanie dowiodło, że z doświadczeń innych miast/gmin skutecznie zabiegających o zagranicznego przedsiębiorcę korzysta się w ponad połowie analizowanych gmin. Jest to korzystne, ponieważ na podstawie porównania strategii gminy mniej doświadczonej z bardziej doświadczoną, dokonuje się weryfikacji i poprawy procedur stosowanych w jednostce mniej skutecznej. Poza tym, wspólne działania kilku gmin są sposobem na ograniczenie kosztów promocji poprzez ich rozłożenie na kilka jednostek. Zaledwie 18,0% urzędników badanych gmin przyznało, że promując gminę bądź prowadząc działania na rzecz pozyskania inwestora zagranicznego, współpracują z innym urzędem samorządowym. Najczęściej urzędnicy wielkopolskich gmin wskazywali na współpracę z gminami sąsiadującymi, miastami powiatowymi, pozostałymi gminami powiatu lub w ramach specjalnie powołanego w tym celu stowarzyszenia.

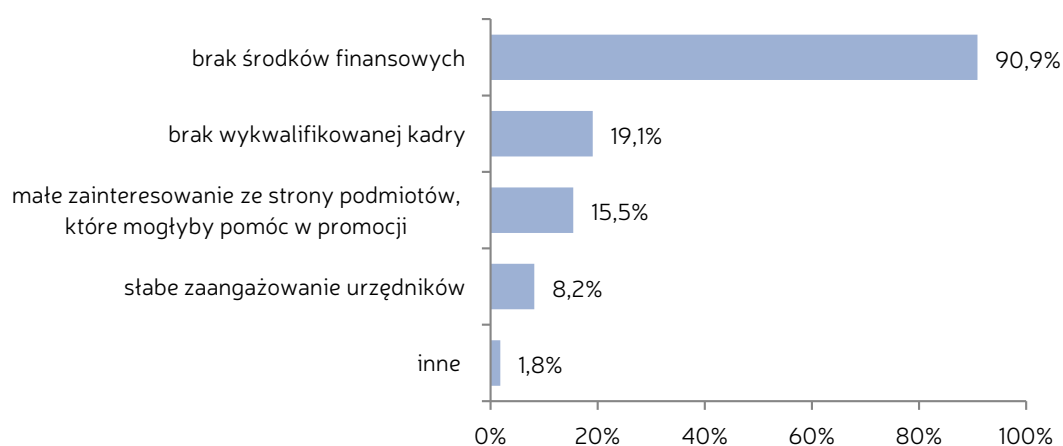
Wykres 15. Skuteczność instrumentów promocji gmin województwa wielkopolskiego stosowanych przez jednostki samorządu terytorialnego

Źródło: wyniki badania.

Ankietowani urzędnicy jednostek samorządowych ocenili również bariery skutecznej promocji (wykres 16). Najpoważniejszą przeszkodą w opinii większości respondentów jest brak środków finansowych (90,9%). Niewystarczające środki na promocję są zdecydowanie największą barierą, biorąc pod uwagę fakt, że kolejną odpowiedź, tj. brak wykwalifikowanej kadry wskazało znacznie mniej, bo 19,1% ankietowanych. Kondycja finansowa gminy po raz kolejny okazała się być bardzo ważnym czynnikiem determinującym możliwości realizacji poszczególnych zadań JST. Wybór opcji „brak wykwalifikowanej kadry” wraz z odpowiedzią „słabe zaangażowanie urzędników” (8,2%) wskazują na krytyczną ocenę wystawioną pracownikom własnego urzędu gminy i świadczą o prawdziwości wyrażonych w badaniu opinii. Urzędnicy krytycznie oceniają także zaangażowanie podmiotów, które mogłyby wesprzeć działania gmin w zakresie promocji (15,5%). Dotyczy to zarówno innych JST, jak i specjalnie powołanych w tym celu instytucji. Jest to o tyle niepokojące, że realizacja działań promocyjnych leży nie tylko w kompetencji samorządu gminnego, ale również powiatowego i wojewódzkiego, a dodatkowo powinna być wsparta pomocą profesjonalnie działających w tym zakresie podmiotów.

Wykres 16. Przeszkody skutecznej promocji gmin województwa wielkopolskiego według jednostek samorządu terytorialnego

Uwagi: odpowiedzi nie sumują się do 100%, gdyż ankietowani mogli wskazać więcej niż jedną opcję.

Źródło: wyniki badania.

9.

OCENA SKUTECZNOŚCI INSTRUMENTÓW STOSOWANYCH PRZEZ JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO NA RZECZ PODNOSZENIA ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ

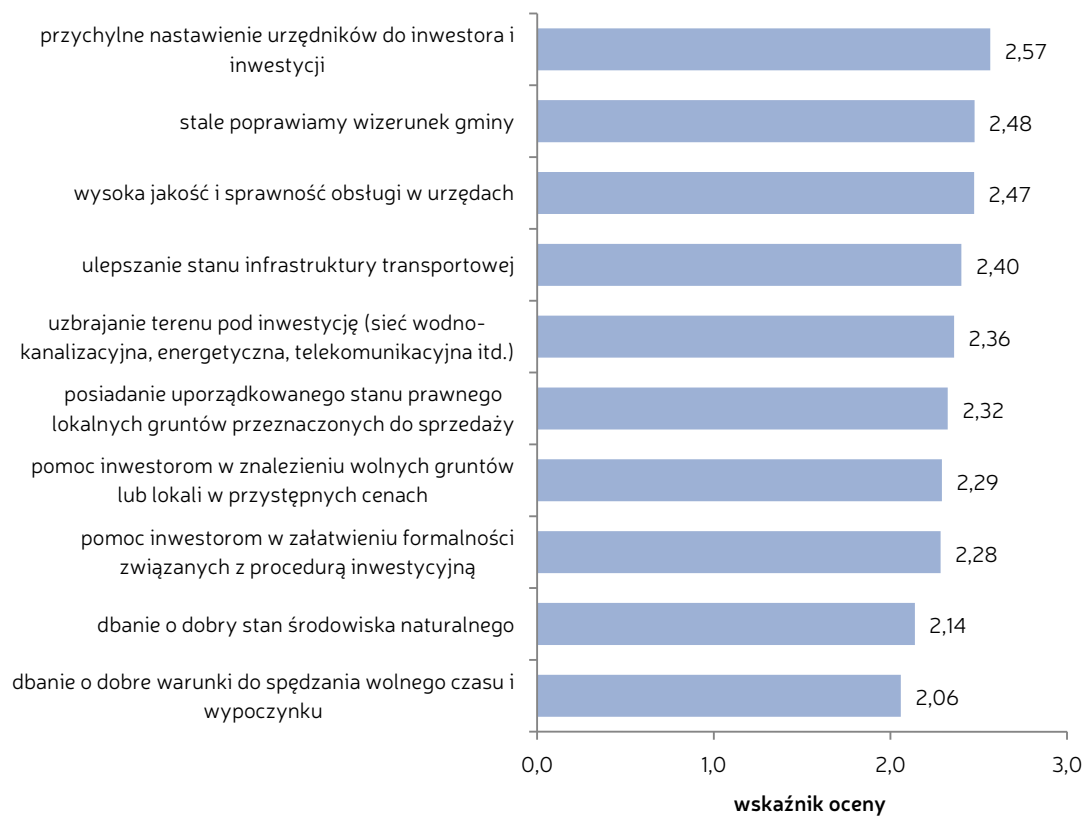

W celu przyciągnięcia zagranicznego inwestora, wykorzystywane są różne instrumenty podnoszące atrakcyjność inwestycyjną. Kwestia wyboru instrumentu i oceny jego skuteczności jest szczególnie istotna, biorąc pod uwagę z jednej strony ograniczone możliwości finansowe gmin, a z drugiej rosnącą konkurencję o pozyskanie inwestora. Urzędnicy ankietowanych gmin mogli wybrać odpowiedzi spośród katalogu 30 propozycji wraz ze wskazaniem własnej odpowiedzi, przy czym na wykresie 17 zawarto ocenę 10 najsukuteczniejszych instrumentów podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej stosowanych przez gminy województwa wielkopolskiego. Za najbardziej efektywne instrumenty uznano: przychylne nastawienie urzędników do inwestora i inwestycji (wskaźnik ważności – 2,57), dbałość o stałą poprawę wizerunku gminy (2,48) oraz wysoką jakość i sprawność obsługi w urzędach (2,47). Są to instrumenty, które wiążą się z kwalifikacjami i umiejętnościami kadry zatrudnionej w urzędzie gminy i które w stosunkowo prosty sposób można doskonalić, np. poprzez szkolenia. Ich poprawa nie pochłania także zbyt dużo czasu oraz nie wymaga znaczących środków finansowych. W opinii urzędników wielkopolskich gmin, kolejnymi skutecznymi instrumentami podnoszącymi atrakcyjność inwestycyjną są: ulepszenie stanu infrastruktury transportowej (wskaźnik ważności – 2,40) i uzbrajanie terenu pod inwestycje (2,36). Świadczy to o znaczeniu poziomu wyposażenia infrastrukturalnego dla podjęcia przez inwestora zagranicznego decyzji o lokalizacji swojego przedsięwzięcia. Należy podkreślić, że problem wyposażenia infrastrukturalnego w wielu polskich gminach wynika z wieloletnich zaniedbań w tym zakresie. Obecnie może on jednak zostać zniwelowany dzięki wykorzystaniu przez jednostki samorządu terytorialnego dofinansowania z programów UE i obniżeniu w ten sposób kosztów tego typu inwestycji nawet do 15,0% wartości przedsięwzięcia.

Za równie istotny instrument podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej respondenci uznali uporządkowany stan prawny lokalnych gruntów przeznaczonych do sprzedaży (wskaźnik ważności – 2,32) oraz pomoc inwestorom w znalezieniu taniej lokalizacji (2,29). Brak uregulowanych kwestii w zakresie zagospodarowania terenu lub praw własnościowych gruntu, może skutecznie uniemożliwić podjęcie jakiegokolwiek inwestycji, a dodatkowo stosunkowo droga lokalizacja nie jest atrakcyjna, biorąc pod uwagę łączne koszty związane z uruchomieniem przedsięwzięcia od podstaw za granicą lub przeniesieniem tam produkcji z kraju macierzystego. Jako najmniej istotne instrumenty podnoszące atrakcyjność inwestycyjną gmin przedstawiciele samorządów wskazywali: zabieganie o lokalizację na terenie gminy ośrodków naukowo-badawczych oraz – w przypadku budowy nowej fabryki – bezpłatne udostępnianie pomieszczeń biurowych do czasu „rozruchu” inwestycji (wskaźnik ważności w przypadku obu wskazań wyniósł 0,91).

Warto również dodać, że w przypadku 14,0% badanych gmin, samorząd zawarł umowę z inwestorem zagranicznym przed rozpoczęciem inwestycji. Władze lokalne zobowiązały się przede wszystkim do poprawy infrastruktury komunikacyjnej lub uzbrojenia terenu np. przez budowę sieci wodno-kanalizacyjnej, energetycznej, telekomunikacyjnej itd. Świadczy to po raz kolejny o tym, że przedsiębiorcy przywiązują dużą wagę do odpowiedniego wyposażenia infrastrukturalnego, które wymaga dalszych sporych nakładów finansowych w wielu polskich gminach. W przypadku kilku zagranicznych przedsiębiorców, umowa dotyczyła zwolnienia z podatku od nieruchomości. Warto przy tym podkreślić, że władze samorządowe wywiązały się ze wszystkich przyjętych zobowiązań.

Wykres 17. Ocena skuteczności instrumentów podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej stosowanych przez gminy województwa wielkopolskiego w opinii jednostek samorządu terytorialnego

Uwagi: respondenci oceniali poszczególne czynniki, posługując się skalą: 3 – ocena wysoka, 2 – ocena średnia, 1 – ocena niska oraz 0 w przypadku, gdy wymieniony czynnik nie wystąpił. Wartość liczbową wskaźnika obliczono jako średnią arytmetyczną ważoną.

Źródło: wyniki badania.

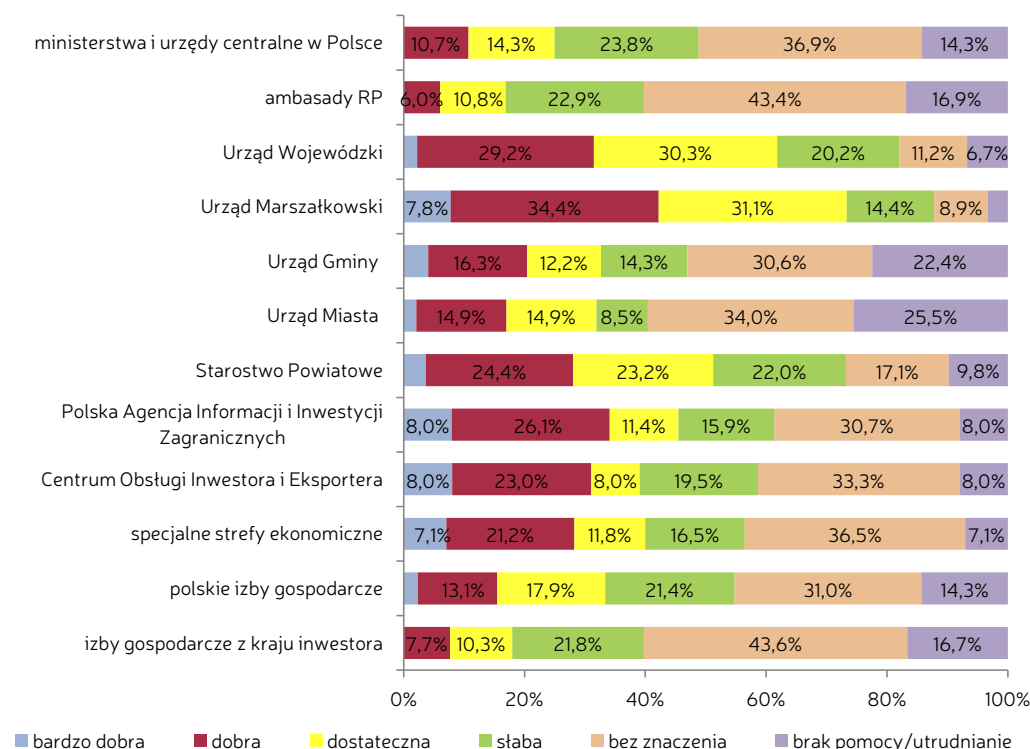
10.

OCENA POMOCY INSTYTUCJI
RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH
ORAZ INSTYTUCJI OTOCZENIA
BIZNESU NA RZECZ „PRZYCIĄGANIA”
INWESTORÓW DO WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO

Pozyskanie inwestora zagranicznego wymaga nie tylko wysiłku ze strony urzędników gminnych, ale również zaangażowania instytucji rządowych, urzędników samorządowych szczebla powiatowego i wojewódzkiego oraz instytucji otoczenia biznesu. Na wykresie 18 zaprezentowano ocenę wsparcia ze strony tych podmiotów na rzecz „przyciągnięcia” inwestorów zagranicznych wynikającą z opinii przedstawicieli JST.

Wykres 18. Ocena pomocy instytucji rządowych i samorządowych oraz otoczenia biznesu na rzecz pozyskania inwestorów zagranicznych w ocenie jednostek samorządu terytorialnego

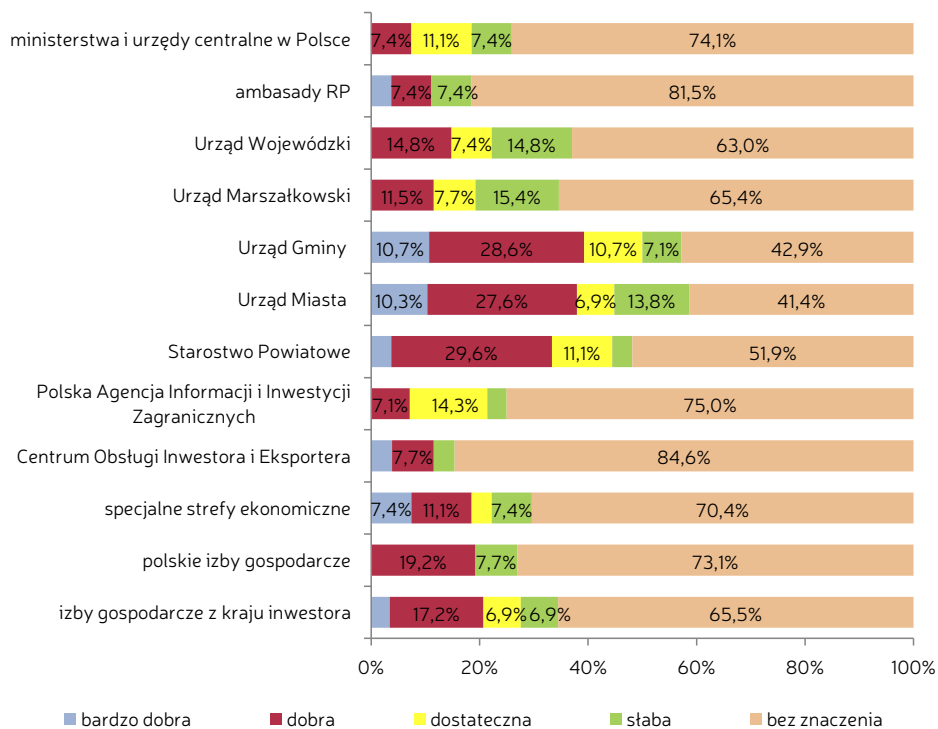

Źródło: wyniki badania.

W odniesieniu do pomocy świadczonej przez instytucje rządowe oraz ze sfery otoczenia biznesu respondenci najczęściej udzielali odpowiedzi „bez znaczenia” i „brak pomocy/utrudnianie”, co świadczy niekorzystnie o współpracy urzędów gmin z tymi podmiotami. Korzystniej oceniono działalność Urzędów: Marszałkowskiego, Wojewódzkiego i Starostwa Powiatowego. Spośród tych instytucji, w przypadku Urzędu Marszałkowskiego 42,2% odpowiedzi stanowiły noty: „bardzo dobra” i „dobra”. Najbardziej skrajne oceny wystawiono funkcjonowaniu Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIiZ), Centrum Obsługi Inwestora i Eksportera (COliE) oraz specjalnym strefom ekonomicznym. Około 1/3 respondentów wskazała, że ich pomoc na rzecz „przyciągnięcia” inwestora jest „bardzo dobra” lub „dobra”, ale i 1/3 oceniła to wsparcie jako bezskuteczne. Działalność instytucji otoczenia biznesu, tj. izb gospodarczych zarówno krajowych, jak i zagranicznych, oceniono na ogół słabo lub bez znaczenia. Podobną notę wystawiono działaniom na rzecz promocji prowadzonym przez ministerstwa i ambasady oraz współdziałaniu z sąsiadującymi gminami oraz miastami. Brak współpracy w tym zakresie prawdopodobnie może wynikać z pojmowania gminy sąsiedniej nie jako partnera, ale konkurenta w walce o pozyskanie inwestora. Warto podkreślić, że niska ocena wystaw-

wiona instytucjom państwowym powołanym w celu promocji gmin na rzecz „przyciągnięcia” kapitału zagranicznego, może wynikać z ogólnego charakteru ich działań i przez to nie być dostrzegalna z punktu widzenia konkretnego urzędu gminy.

Wykres 19. Ocena wsparcia udzielonego inwestorom zagranicznym przez instytucje rządowe, samorządowe i otoczenia biznesu przed rozpoczęciem działalności w województwie wielkopolskim

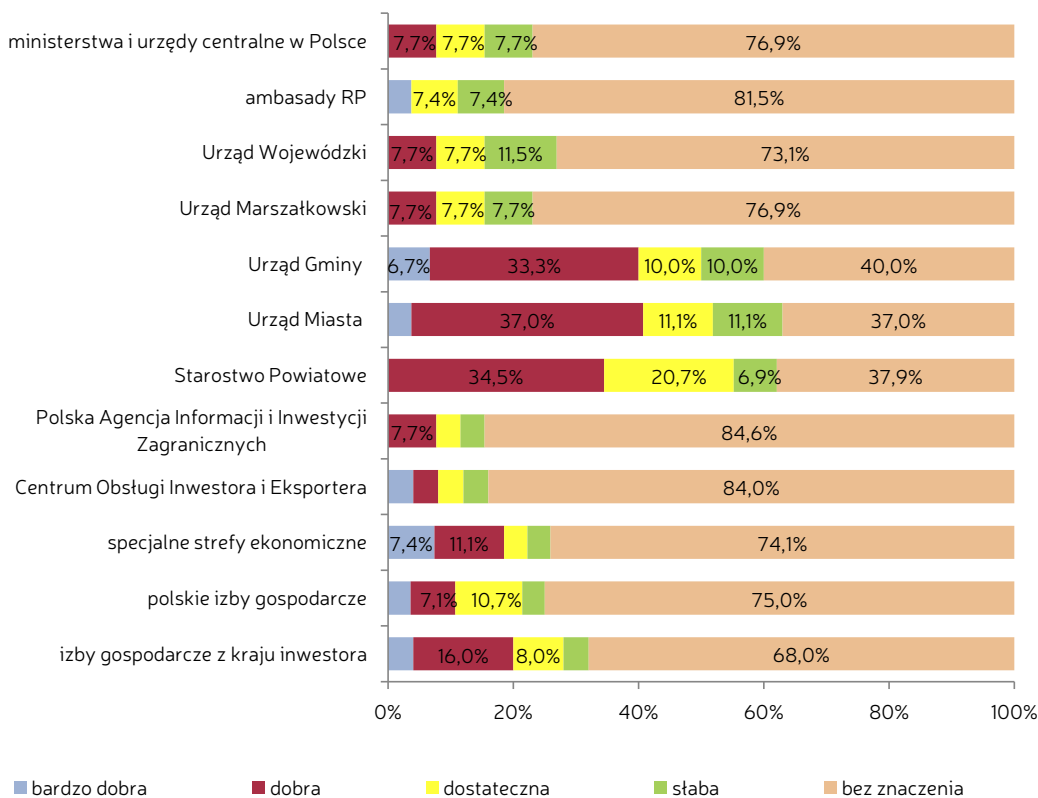
Źródło: wyniki badania.

Istotnym elementem oceny skuteczności działań podejmowanych przez instytucje rządowe i samorządowe oraz instytucje otoczenia biznesu na rzecz „przyciągania” inwestorów do województwa wielkopolskiego jest ocena wsparcia udzielonego przez te instytucje przed i po rozpoczęciu działalności w Polsce dokonana przez przedsiębiorców. Większość ankietowanych inwestorów była zdania, że wsparcie instytucji rządowych, samorządowych i otoczenia biznesu okazane im przed podjęciem działalności gospodarczej w województwie wielkopolskim nie miało znaczenia. Było to szczególnie widoczne w odniesieniu do instytucji rządowych (ministerstw, urzędów centralnych i ambasad RP) oraz takich podmiotów otoczenia biznesu, jak COLiE, PALiZ, polskie izby gospodarcze i specjalne strefy ekonomiczne. W przypadku wymienionych instytucji, od 70,4% do 84,6% respondentów wskazywało, że wsparcie zaoferowane przez nie przed podjęciem inwestycji było bez znaczenia (wykres 19). Wyżej została oceniona pomoc świadczona na rzecz inwestorów przez starostwa powiatowe oraz urzędy gmin i miast. Odpowiednio około 33,0% i 40,0% przedsiębiorstw wyraziło opinię, że pomoc otrzymana ze strony starostw powiatowych oraz urzędów gmin i miast była „bardzo dobra” lub „dobra”, a kolejne 10,0% oceniło ją jako wystarczającą. Na uwagę zasługuje fakt, że badani inwestorzy zagraniczni wsparcie udzielone przez te instytucje przed rozpoczęciem działalności gospodarczej w województwie wielkopolskim, ocenili wyżej niż sami przedstawiciele JST, mniej korzyst-

nie odnosząc się do działalności Urzędu Marszałkowskiego i Wojewódzkiego (brak not „bardzo dobra”, odpowiednio 11,5% i 14,8% ocen „dobra” oraz 65,4% i 63,0% wskazań „bez znaczenia”).

Niepokojący jest fakt, że równie słabo lub słabiej niż pomoc oferowaną przez instytucje rządowe oraz podmioty otoczenia biznesu przed dokonaniem inwestycji, badani przedsiębiorcy ocenili wsparcie świadczone na ich rzecz już po uruchomieniu działalności (wykres 20). Odsetek respondentów stojących na stanowisku, że pomoc udzielona przez wymienione instytucje po rozpoczęciu działalności była bez znaczenia zwiększył się (najbardziej, bo o ponad 10,0 punktów procentowych w stosunku do okresu sprzed podjęcia inwestycji w przypadku PALiZ). W porównywalnym stopniu pogorszyła się także ocena użyteczności wsparcia dedykowanego przedsiębiorstwom z udziałem kapitału zagranicznego po dokonaniu przez nie inwestycji przez Urząd Marszałkowski i Wojewódzki. Jednocześnie zmniejszył się odsetek przedsiębiorców uznających pomoc uzyskaną od instytucji rządowych, Urzędu Marszałkowskiego i Wojewódzkiego, izb gospodarczych oraz COLiE po rozpoczęciu działalności za bardzo dobrą lub dobrą. Korzystniej niż przed podjęciem inwestycji oceniono natomiast wsparcie ze strony starostw powiatowych oraz urzędów gmin i miast. Ponad połowa ankietowanych przedsiębiorców uznała, że pomoc którą otrzymali od JST prowadząc działalność na ich terenie była co najmniej wystarczająca, a dla 34,5–40,7% respondentów była ona „bardzo dobra” lub „dobra”. W związku z powyższym można stwierdzić, że większego wsparcia zarówno przed, jak i po uruchomieniu działalności w województwie wielkopolskim, udzielają inwestorom instytucje lokalne niż funkcjonujące na szczeblu centralnym lub zlokalizowane w kraju lokaty inwestora zagranicznego.

Wykres 20. Ocena wsparcia udzielonego inwestorom zagranicznym przez instytucje rządowe, samorządowe i otoczenia biznesu po rozpoczęciu działalności w województwie wielkopolskim

Źródło: wyniki badania.

ZAKOŃCZENIE

Wielkopolska od wielu lat należy do regionów najchętniej wybieranych przez inwestorów, którzy zdecydowali się na prowadzenie działalności w Polsce. Przyczyn tego stanu rzeczy można upatrywać w dobrej opinii, jaką cieszy się to województwo i jego mieszkańcy oraz dogodnym położeniu geograficznym połączonym ze stosunkowo dobrze rozwiniętą infrastrukturą. Niemal przystawiającą jest wielkopolska gospodarność i przedsiębiorczość oraz rzetelność, która pozwala na uznawanie Wielkopolski za pewnego partnera w prowadzonej przez inwestorów zagranicznych działalności gospodarczej.

Pomimo tego, niewątpliwie korzystnego obrazu, Wielkopolska jest obszarem silnie zróżnicowanym pod względem poziomu rozwoju gospodarczego oraz intensywności inwestowania. Istnieją gminy bardzo dobrze rozwinięte oraz niedoinwestowane, nadal ponoszące koszty przekształceń strukturalnych gospodarki przeprowadzonych w latach dziewięćdziesiątych. Ta niekorzystna sytuacja dotyczy zwłaszcza wschodniej części regionu. Jednak, zdaniem Autorów raportu, pomimo to, znaczny potencjał Wielkopolski Wschodniej pozwala upatrywać w niedalekiej przyszłości szans na jej dynamiczny rozwój. Należy pamiętać, że znajdują się tam powiaty, na terenie których w przeszłości lokalizowany był przemysł, dający pracę i dochody mieszkańcom sąsiadujących gmin, a kolejne, dobrze wykształcone i poszukujące życiowej szansy pokolenie mieszkańców, może stanowić znakomity zasób pracy dla nowopowstających przedsiębiorstw.

Wielkopolska jest jednym z liderów rozwoju gospodarczego również ze względu na racjonalne i odpowiedzialne podejście do prowadzonej działalności gospodarczej, w tym również do inwestycji z udziałem kapitału zagranicznego. Kluczowe znaczenie ma tutaj zagadnienie przyczyniania się inwestycji do rozwoju społeczno-gospodarczego oraz społeczna odpowiedzialność biznesu. Takie ujęcie umożliwia osiągnięcie korzyści zarówno przez inwestorów, jak i przez samorządy oraz mieszkańców poszczególnych jednostek terytorialnych. Budowanie odpowiedzialnych relacji pozwala na planowanie i prowadzenie działalności w wieloletniej perspektywie czasowej i osiąganie efektów synergii – wzrostu wydajności pracy i kapitału oraz ograniczanie ryzyka inwestycyjnego, a z drugiej strony – zwiększanie zamożności i poziomu życia mieszkańców oraz rozwój infrastruktury.

Przygotowany raport dotyczy przede wszystkim inwestycji z udziałem kapitału zagranicznego. Jednak w opinii Autorów, nie oznacza to postulatu faworyzowania takich inwestorów względem podmiotów krajowych. Z punktu widzenia potencjalnych odbiorców inwestycji ważne są głównie rozpatrywane długookresowo koszty i korzyści z jej realizacji oraz powstające w związku z nią szanse i zagrożenia. Dlatego zagadnienie „narodowości kapitału” nie powinno stanowić o przyznawaniu specjalnych warunków któremukolwiek z inwestorów.

Oddając raport w ręce Czytelników, Autorzy wyrażają nadzieję, że wykorzystanie uzyskanych wyników ułatwi władzom samorządowym podejmowanie działań mających na celu rozwój gospodarczy i społeczny poszczególnych jednostek terytorialnych. Pragnieniem Autorów jest także wywołanie dyskusji na temat możliwości współpracy między władzami samorządów i lokalnymi przedsiębiorcami a potencjalnymi i już działającymi inwestorami. Aby taka dyskusja była owocna i pomagała w lokowaniu nowych inwestycji, powinny w niej uczestniczyć wszystkie zainteresowane strony. Niemożliwe jest bowiem porozumienie i współdziałanie, jeżeli nie ma okazji do ewaluacji poglądów poprzez bezpośredni kontakt.

Wydział Ekonomiczno-Społeczny

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

ul. Wojska Polskiego 28, 60-637 Poznań

www.wespoznan.pl

Urząd Miasta i Gminy w Kłodawie

ul. Dąbska 17, 62-650 Kłodawa

www.klodawa.wlkp.pl

Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu

ISBN 978-83-7160-840-7

Raport w wersji elektronicznej można pobrać ze strony www.bizwielkopolska.pl

Zdjęcia:

Str. 12 – www.gratisography.com

Str. 16, 19, 32, 37 – Kompania Piwowarska S.A.

Str. 35 – Imperial Tobacco Polska S.A.

Str. 26 – Małgorzata Kołodziejczak

Str. 42 – Urząd Miasta i Gminy w Kłodawie

Str. 48, 51 – Schattdecor Sp. z o.o.

Projekt graficzny: Krzysztof Skrzypczyk